

Inventarisatie beschermde soorten

Wet natuurbescherming

Zuidas-Zuidasdokgebied 2018

Inhoud

1. Samenvatting	3
2. Inleiding	4
3. Achtergrond en werkwijze	4
4. Resultaten onderzoek	9
5. Ingrepen en planning	16
6. Opgelegde en aanbevolen maatregelen	17
7. Conclusies en aanbevelingen	20
Bijlage I Raakvlakkenkaart uitvoering Zuidasflanken en Zuidasdok 2018	21
Bijlage II Gebiedenkaart	22
Bijlage III Kansenkaart sperwer in 2016	23
Bijlage IV Kansenkaart boomvalk in 2016	24
Bijlage V Waargenomen mogelijke roofvogelnesten 2018	25
Bijlage VI Inventarisatieprotocol voor iepenpage	26
Bijlage VII Netwerk vleermuisroutes onderzoek Ecoresult 2015.....	27
Bijlage VIII Kleine marterinventarisatie Kop Zuidas.....	28
Bijlage IX Kopie van hoofdstuk 7 en 8 uit het Mitigatieplan vleermuizen Zuidas en Zuidasdok	31
Bijlage X Wet Natuurbescherming.....	40
Bijlage XI Lijst beschermde Amsterdamse soorten onder de WNB	41
Bijlage XII Toelichting bij lijst beschermde Amsterdamse soorten onder de WNB.....	42
Bijlage XIII Geraadpleegde literatuur.....	46

1. Samenvatting

Roofvogels

In 2016 is er begonnen met de inventarisatie van mogelijke roofvogelnesten in het Zuidas en Zuidasdokgebied. Het doel was om een dossier op te bouwen van nesten van roofvogels. In 2018 is er voor het derde opeenvolgende jaar geïnventariseerd. In 2018 zijn de sperwer in het Beatrixpark, naast het bosje bij de RAI, en de boomvalk, in het Kenniskwartier Noord, niet meer aangetroffen. Bij de Europaboulevard, vlakbij station RAI, is wel een nest van een sperwer vastgesteld.

Vleermuizen

In 2015 is er door Ecoresult in een groot deel van het plangebied onderzoek gedaan naar vliegroutes en foerageergebied. Gebaseerd op de uitkomsten van dit onderzoek is er een mitigatieplan opgesteld en heeft Zuidasdok voor het verwijderen van groen op de taluds ontheffing aangevraagd en gekregen. Eén van de maatregelen van het mitigatieplan is een driejaarlijkse monitor. Daarom is het onderzoek in 2018 op ongeveer dezelfde wijze herhaald. Conclusies zijn dat de onderdoorgang bij de Kleine Wetering nog steeds intensief door vleermuizen wordt gebruikt. Er hebben dan ook nog geen werkzaamheden plaatsgevonden. Ook boven de oost-west lopende waterpartijen in Buitenveldert vliegen en foerageren nog veel vleermuizen. De taluds van de A10, bij Ravel, worden aanmerkelijk minder gebruikt. Vermoedelijk zijn de werkzaamheden in die omgeving daarvan de oorzaak. Vanwege het belang van de onderdoorgang bij de Kleine Wetering wordt geadviseerd om na de start van de werkzaamheden op deze locatie te controleren of vleermuizen deze passage nog gebruiken en of de mitigerende maatregelen afdoende werken.

Kleine marters

Met de ingang van de Wet Natuurbescherming van 1 januari 2017 is er in de Provincie Noord-Holland geen vrijstelling meer bij ruimtelijke ontwikkelingen voor wezel, hermelijn en bunzing. Voor de werkzaamheden die onder het tracébesluit van Zuidasdok vallen is er wel een vrijstelling. Hiervoor is het Rijk het bevoegd gezag. Kleine marters worden soms wel gezien in het onderzoeksgebied, maar tot nog toe zijn er geen aanwijzingen dat ze daar een leefgebied hebben. Gericht onderzoek met cameravallen in het plangebied Kop Zuidas heeft geen waarnemingen opgeleverd.

Iepenpage

Na waarnemingen van de iepenpage in 2016 en 2017 is er twijfel ontstaan of deze waarnemingen wel iepenpages betroffen en geen eikenpages. In 2018 is er op de locatie waar deze waarnemingen zijn gedaan niet met zekerheid een iepenpage vastgesteld. Omdat op deze locatie uitstekend waargenomen kan worden en de kruinen van de iepen in de taluds langs de A10 nauwelijks observeerbaar zijn is er het onderzoek naar iepenpages niet verder uitgebreid.

2. Inleiding

Deze inventarisatie heeft als doel om inzichtelijk te maken welke beschermde soorten zich in het Zuidas- en Zuidasdokgebied (kunnen) bevinden. Van een aantal soorten kan, gelet op de beschikbare informatie, de kenmerken van het gebied en inventarisaties van de afgelopen jaren worden uitgesloten dat deze zich bevinden in het onderzoeksgebied (zie bijlage XII). Voor een aantal andere soorten geldt dit niet, en moet nader onderzoek worden verricht. Voorliggende inventarisatie dient daartoe. Deze inventarisatie sluit aan bij de eerdere onderzoeken in 2016 en 2017.

3. Achtergrond en werkwijze

Algemeen

Bij de keuze van de te onderzoeken gebieden op de verschillende soortgroepen is gebruik gemaakt van eerder ecologisch onderzoek, gegevens uit de Ecologische Atlas van Amsterdam en de Nationale Databank flora en fauna (NDFF). De NDFF is gecontroleerd op recente waarnemingen. Ook waarnemingen die via de portalen telmee.nl en waarneming.nl zijn ingevoerd zijn hierop zichtbaar.

Soorten van de lijst met jaarrond beschermde vogels (Min. LNV; 2009) verdienen speciale aandacht bij ruimtelijke ontwikkelingen. Ontheffingsaanvragen voor deze soorten dienen goed gemotiveerd te worden. Hiervoor kan inzicht in de geschiedenis van nestplaatsen van dit type vogels nuttig zijn. Voor het plangebied Zuidas en Zuidasdok zijn de sperwer, de boomvalk en de buizerd de soorten die verwacht kunnen worden. Van de boomvalk en de sperwer is ook al aangetoond dat ze in het plangebied kunnen broeden. In 2016 zijn de plangebieden van de Zuidas en Zuidasdok geïnventariseerd op de mogelijke aanwezigheid van roofvogels. Eerst zijn rijen straatbomen, stukjes bosplantsoen, delen van een park, etc. die potentieel geschikt zijn als broedplaats voor een roofvogel in kaart gebracht. Vervolgens is er in het voorjaar naar nesten gezocht. Bij zo veel mogelijk nesten is de daarbij behorende vogel genoteerd. Zie de kaarten in bijlage III, IV en V.

In 2018 is op basis van de resultaten van 2016 en 2017 opnieuw onderzoek gedaan.

Roofvogels

Achtergrond

Onder de Flora- en faunawet wordt sinds 2009 een indicatieve lijst gehanteerd met vogels, waarvan het nest jaarrond beschermd is. Voor een deel van de genoemde vogels betekent de vermelding op de lijst dat de nesten van deze vogels ook buiten het broedseizoen beschermd zijn. In ieder geval dient bij de soorten die vermeld staan op de lijst extra zorgvuldig te worden betracht. Bijna alle roofvogels staan op deze lijst. Ook met de komst van de Wet Natuurbescherming per 1 januari 2017 wordt in Noord-Holland dezelfde lijst gehanteerd. In de praktijk betekent dat, dat het bijzonder lastig is om voor deze vogels een ontheffing te krijgen, omdat voor vogels de bescherming van de Europese Vogelrichtlijn van toepassing is. Er gaat in ieder geval een lange procedure aan vooraf. Om niet verrast te worden door een nieuw broedgeval van een jaarrond beschermde vogel zijn in 2016 en 2017 'verdachte' nesten gecontroleerd en is dat in 2018 herhaald.

Werkwijze 2016

In het voorjaar 2016 is er een indeling gemaakt in overzichtelijke min of meer homogene deelgebieden: rijen straatbomen, stukjes bosplantsoen, delen van een park, etc. Zodat deze deelgebieden afzonderlijk beoordeeld kunnen worden (Zie bijlage II voor de in 2016 gemaakte onderverdeling in gebieden).

Bij de veldverkenning zijn de deelgebieden beoordeeld op een aantal kenmerken.

Voor de kansrijkheid van een sperwer was dit:

- Rustig stukje bosplantsoen;
- Dichte ondergroei;
- Bomen geschikt voor nesten.
- Aanwezigheid geschikte nesten.

Voor de kans op een boomvalk:

- Hoge bomen;
- Geschiktheid voor kraaiennesten;
- Aanwezigheid van kraaiennesten.

De kans op een buizerd is verder niet beoordeeld. Een buizerd heeft met de boomvalk te vergelijken eisen aan een broedlocatie; maar zal voor nog rustigere plekken kiezen. Een deel van de locaties, die geschikt zijn voor zowel sperwer als boomvalk zijn ook geschikt als broedplaats voor een buizerd.

Ransuilen kunnen in volkstuinparken verwacht worden. Ze nestelen in dichte begroeiing, bijvoorbeeld in conifeerhagen.

De classificatie van de deelgebieden is gebaseerd op expert judgement. Voor de geschatte kans is er een onderverdeling in vier klassen gemaakt. In 2017 is er kritischer gekeken naar de aard van de nesten. Nesten die duidelijk van niet-roofvogels waren, bijvoorbeeld nesten van houtduiven, zijn later niet meer gecontroleerd.

Nihil	de locatie is totaal ongeschikt als broedplaats voor de betreffende vogel
Klein	de locatie lijkt niet geschikt, maar het is toch niet uit te sluiten dat de betreffende vogel daar gaat broeden
Middel	de locatie is matig geschikt
Hoog	de locatie is als geschikt beoordeeld voor de betreffende soort

De overzichtskaarten van de kansen op sperwer en boomvalk van 2016 zijn in bijlage III en IV opgenomen.

Werkwijze 2018

Op 18 april is het gehele onderzoeksgebied nagelopen op zichtbare mogelijke roofvogelnesten. Nesten, geschikt voor ekster of zwarte kraai en dus ook voor boomvalk zijn gekarteerd. Waar een vogel op het nest te zien was is deze genoteerd

Huismussen en gierzwaluwen

Achtergrond

Ook huismussen en gierzwaluwen staan op de indicatieve lijst met vogels, waarvan het nest jaarrond beschermd is. Mogelijke leefgebieden van huismussen zijn de woonwijken met veel groen. Deze bevinden zich aan de rand van het onderzoeksgebied. Huismussen zijn standvogels. Zij blijven het hele jaar in de omgeving van hun broedplaatsen.

Gierzwaluwen hebben vooral nesten in wat oudere gebouwen en soms in nestkasten en zijn niet afhankelijk van groen in de directe omgeving. Zij overwinteren in Afrika.

Huismussen en gierzwaluwen broeden ook in nestkasten. Broedplaatsen worden in heel Amsterdam geïnventariseerd

Vleermuizen

Achtergrond

Alle vleermuissoorten worden door de Europese Habitatrichtlijn beschermd. Dat betekent dat wanneer ontwikkelingen een negatief effect op verblijfplaatsen veroorzaken, er een ontheffing moet worden aangevraagd. Essentiële vliegroutes en foerageergebieden die van belang zijn voor een verblijfplaats zijn ook beschermd. Voor vleermuizen zijn er voor Zuidas en Zuidasdok meerdere onderzoeken gedaan. (o.a. Van Meurs; 2015, Kuiper; 2013) De uitkomsten van deze onderzoeken laten zien dat delen van Zuidas en Zuidasdok als vliegroute en als foerageergebied gebruikt worden. In het kader van Zuidasdok is er ontheffing aangevraagd voor vliegroutes en foerageergebieden van laatvlieger, gewone en ruige dwergvleermuis gerelateerd aan de taluds van de A10. De beschikking is opgenomen bij het Tracébesluit. Voor de uit te voeren maatregelen wordt er verwezen naar de hoofdstukken 7 en 8 in het mitigatieplan (bijlage VII) vleermuizen van 14 juli 2016 van Ecoresult.

Werkwijze 2018

Het plangebied van Zuidasdok is volgens het vleermuisprotocol van 2018 en op vergelijkbare wijze als in 2015 geïnventariseerd op vliegroute en foerageergebied van laatvlieger, gewone en ruige dwergvleermuis. De bomen langs de Boelelaan en het plangebied Kenniskwartier Noord zijn ook onderzocht op baltsplaatsen.

Vleermuizen worden geïnventariseerd met batdetectoren. Er is gewerkt met een Petterson D240x en een batlogger M. Met deze batdetectoren kunnen de ultrasone geluiden die vleermuizen in vlucht gebruiken om te jagen en zich te oriënteren hoorbaar gemaakt worden voor het menselijk oor, tevens worden alle vleermuisgeluiden opgenomen. Aan de hand van de klank en de frequentie kan worden bepaald welke soort vleermuis het betreft en welk gedrag deze vertoont. Op zicht kan het gedrag van de vleermuis worden vastgesteld.

Er is gekeken naar de aanwezigheid van vliegroutes en essentieel foerageergebied. Deze vleermuisonderzoeken zijn uitgevoerd conform het Vleermuisprotocol van 2017.

De vleermuisinventarisaties zijn uitgevoerd onder gunstige weersomstandigheden, op de volgende data.

Datum	Temperatuur in °C	Windkracht Beaufort	Omstandigheden
5 juli 2018	17-18	2-3	Uitstekend
6 juli 2018	17-18	2-3	Uitstekend
10 juli 2018	17-18	2-3	Uitstekend
25 september	15-16	2	Uitstekend
27 september	13-16	2	Helder en weinig wind

Datum	Temperatuur in °C	Windkracht Beaufort	Omstandigheden
11 oktober	18-20	2	Uitstekend
12 oktober	18-20	2	Uitstekend

Kleine marters

Achtergrond

Sinds de Wet Natuurbescherming van kracht is (1 januari 2017), geldt er voor kleine marters (wezel, hermelijn en bunzing) geen vrijstelling meer bij ruimtelijke ontwikkeling in de Provincie Noord-Holland. Onder de Flora- en faunawet (voor 1 januari 2017) stonden deze soorten in tabel 1. Dat betekende dat er bij ruimtelijke ontwikkeling een vrijstelling van de verbodsbepalingen was. Onder de nieuwe wet behoren deze zoogdieren tot de groep "nationale soorten". De wet geeft Provincies de mogelijkheid om deze soorten vrij te stellen bij ruimtelijke ontwikkelingen. De Provincies Noord-Holland, Overijssel en Noord-Brabant hebben daar geen gebruik van gemaakt. Dat betekent dat hermelijn, wezel en bunzing vanaf 1 januari 2017 ontheffingsplichtig zijn. Voor Zuidasdok geldt echter de nationale wetgeving rondom het Tracébesluit. Hierin heeft de Minister kleine marters vrijgesteld. Voor Zuidas geldt dus nog wel een beschermingsregime op grond van de Wet natuurbescherming voor de kleine marters. Op grond van landschapskenmerken en de aanwezigheid van verbindingen is in 2017 een kansenkaart gemaakt. Aaneengesloten natuurlijke gebieden, die een verschillende territoria zouden kunnen vormen zijn er in het onderzoeksgebied nauwelijks. Alleen daar waar plangebieden direct grenzen aan grotere groengebieden, bijvoorbeeld de oeverzone van de Nieuwe Meer, het Amsterdamse bos en rond begraafplaats Zorgvlied kunnen delen van de Zuidas deel uit maken van een leefgebied. De taluds van de A10 en delen van de Zuidasflanken kunnen als ecologische verbinding tussen de verschillende groengebieden worden gebruikt.

Voor het onderzoek naar vaste verblijfplaatsen en mitigatiemogelijkheden heeft de Provincie Noord-Holland een handreiking gepubliceerd (op de website van de RUDNHN).

Voor de onderzoeksmethode is er de volgende leidraad:

- 4 wildcamera's (evt. met lokmiddelen) of spoorbuizen per hectare. Voor de hermelijn en de wezel kan gebruik worden gemaakt van Mostela's.
- Bij projecten over een groot oppervlak alleen de meest kansrijke landschapselementen onderzoeken. Dit kunnen zijn: houtwallen, waterpassages, overgangen tussen ruigte en korte vegetaties etc.
- 4 weken lang de camera's/ spoorbuizen op dezelfde locatie houden
- Onderzoek dient plaats te vinden in de meest actieve periode. Dat is van mei tot en met augustus.

De ervaringen op diverse onderzoekslocaties met bovenstaande door de Provincie voorgeschreven onderzoeksmethodes waren in 2017 niet geweldig. Hermelijn en wezel zijn soorten die zich niet zo maar laten betrappen. Naar meer kansrijke onderzoeksmethoden wordt nog onderzoek gedaan. Onlangs is de "struikrover" geïntroduceerd. Hiermee zijn de onderzoeksmethodes verder geoptimaliseerd.

Boom- en steenmarter kwamen tot voor kort niet voor in de omgeving van Amsterdam. De laatste jaren worden ze steeds vaker gezien. Rond de Zuidas is er geen leefgebied van voldoende grootte, maar kunnen ze wel zwervend worden gezien.

Werkwijze

In het projectgebied van Kop Zuidas is met behulp van cameravallen en mostela nader onderzoek gedaan naar kleine marters.

Iepenpage

Achtergrond

De iepenpage is in de Wet Natuurbescherming van 1 januari 2017 een beschermde soort. Daarvoor, onder Flora- en faunawet, nog niet. In 2016 is deze kleine vlinder voor het eerst in Amsterdam waargenomen. Bij toeval werd hij gezien bij de afslag van de A10 bij de Henk Sneevlietweg bij de inventarisatie van eikenpages. Leefgebieden van de iepenpage bevinden zich in het zuiden van Nederland: bij Eindhoven en in Zuid-Limburg. Voor dat deze toevallige waarneming werd gedaan was er geen vermoeden dat deze soort in Amsterdam voor kwam en is er dan ook nooit gericht naar gekeken. Mogelijk is de iepenpage een keer meegelift met transport van iepen naar Amsterdam. De iepenpage kan hier ook door natuurlijke verspreiding gekomen zijn. De iepenpage is een moeilijk waar te nemen vlinder (is klein en zit in de kruin van een boom en is maar een korte periode actief). En kan daarom eenvoudig worden gemist. In 2017 heeft de Vlinderstichting een inventarisatie georganiseerd. Toen zijn er meerdere waarnemingen van de iepenpage in de omgeving van de Henk Sneevlietweg gedaan. (Vlinderstichting, 2017)

Werkwijze 2018

Aan de hand van de kapkaart van Zuidasdok is er een kansen kaart voor iepenpages gemaakt. Deze is gebaseerd op de aanwezigheid van iepen ouder dan tien jaar en lindes in de nabijheid. De bedoeling was om deze locatie in 2018 te onderzoeken op iepenpages. De locatie bij de Henk Sneevlietweg zou daarvoor het ijkpunt zijn. Vanaf het moment dat daar iepenpages werden waargenomen zou het onderzoek starten.

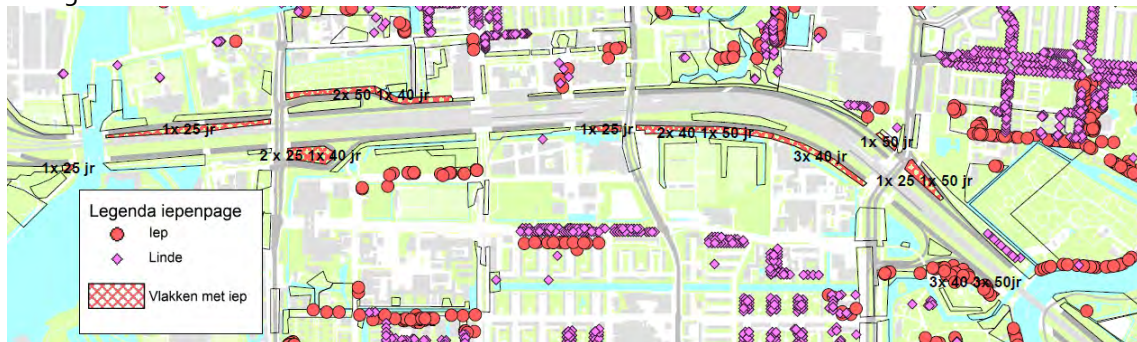

Fig. 1 Iepen in het talud van de A10 en iepen en lindes in de omgeving

In 2018 zijn er echter niet met zekerheid iepenpages in Amsterdam waargenomen. De iepenpage lijkt veel op de eikenpage. Deze soort komt ook op iepen voor. Alleen met een telescoop kan het onderscheid tussen eiken- en iepenpage gemaakt worden.

Het is deskundigen in 2018 niet gelukt om de waarneming van een iepenpage te bevestigen. Daarom wordt er nu getwijfeld aan de juistheid van de waarnemingen van 2016 en 2017, ook omdat deze alleen met behulp van een verrekijker zijn gedaan.

Omdat niet met zekerheid een iepenpage is waargenomen op de locatie bij de Henk Sneevlietweg, waar door de ligging optimaal waargenomen kan worden, zijn veel lastiger te inventariseren iepen op bijvoorbeeld de taluds van Zuidasdok in 2018 niet onderzocht.

4. Resultaten onderzoek

Roofvogels

In april zijn er 25 mogelijke nestlocaties op de kaart gezet (zie bijlage V). Twee hiervan betroffen de sperwer, die al jarenlang in het Beatrixpark broedt. Alleen de grotere nesten zijn op de kaart gezet. Overduidelijke houtduif-nesten zijn niet gekarteerd.

In het bosje naast de RAI zijn geen sperwers meer gezien. In de NDFF staat nog wel een waarneming van baltsende sperwers in 2018 op deze locatie.

Een sperwer op een nest is waargenomen vlakbij station RAI, in een plataan direct naast het fietspad. N.B. In de platanen langs de Europaboulevard hebben vaker sperwers gebroed, maar niet op deze locatie.

Bij Kop Zuidas is een groene specht gezien, deze vloog door naar begraafplaats Zorgvlied. Er is nog steeds een broedpaar slechtvalk op het ABN-AMRO-gebouw.

Op 17 mei, 31 mei, 18 juni en 12 juli zijn de nesten gecontroleerd. De sperwer bij station RAI bleef actief. Vanaf de boulevard kon worden waargenomen dat er een vogel op het nest zat.

De sperwer in het Beatrixpark in het stukje bosplantsoen naast de RAI is in 2018 niet meer waargenomen.

In augustus 2018 is er door Arcadis een waarschijnlijk nest van een buizerd, net buiten onderzoeksgebied aangetroffen. Dit stukje bosplantsoen is beoogd nieuw werkgebied voor Zuidasdok in verband met de plaatsing van een warmwaterinstallatie in de sporendriehoek, onderdeel van het Project Schinkelkwartier.

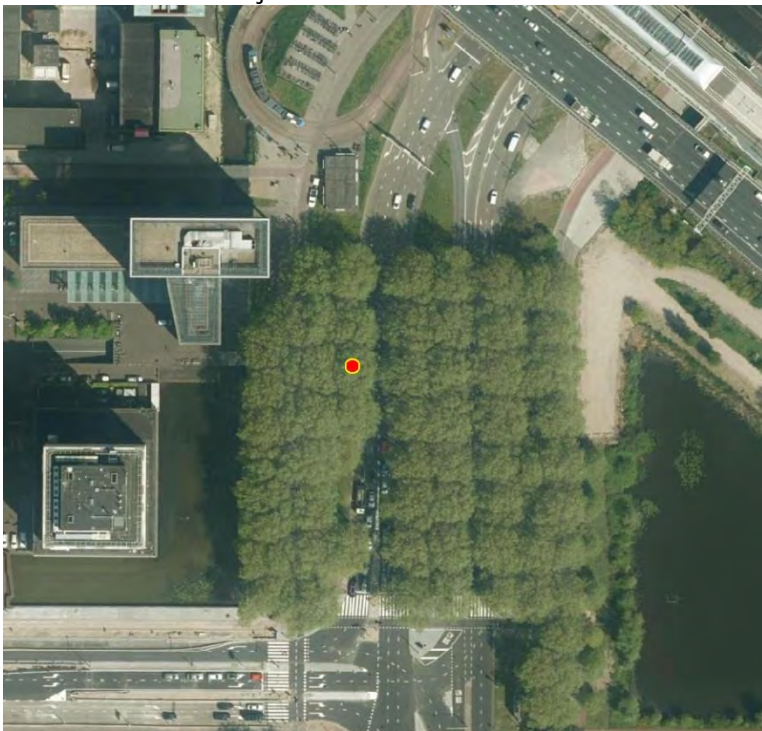

Fig. 2 Locatie nest sperwer langs de Europaboulevard, vlakbij Station RAI

Huismussen en gierzwaluwen

In 2018 zijn in het stadsdeel Zuid voor de tweede keer huismussen in kaart gebracht. Bij dit onderzoeken zijn geen huismussen aangetroffen. Opvallend is dat het aantal nestplaatsen van huismussen ten opzichte van 2015 in 2018 is afgenomen. Dit is in tegenstelling tot de landelijke en Amsterdamse trend. Hiervoor is geen oorzaak bekend. In de plangebieden Zuidas en Zuidasdok zijn geen huismussen waargenomen

In 2015 is er in stadsdeel Zuid onderzoek naar nesten van gierzwaluwen gedaan.

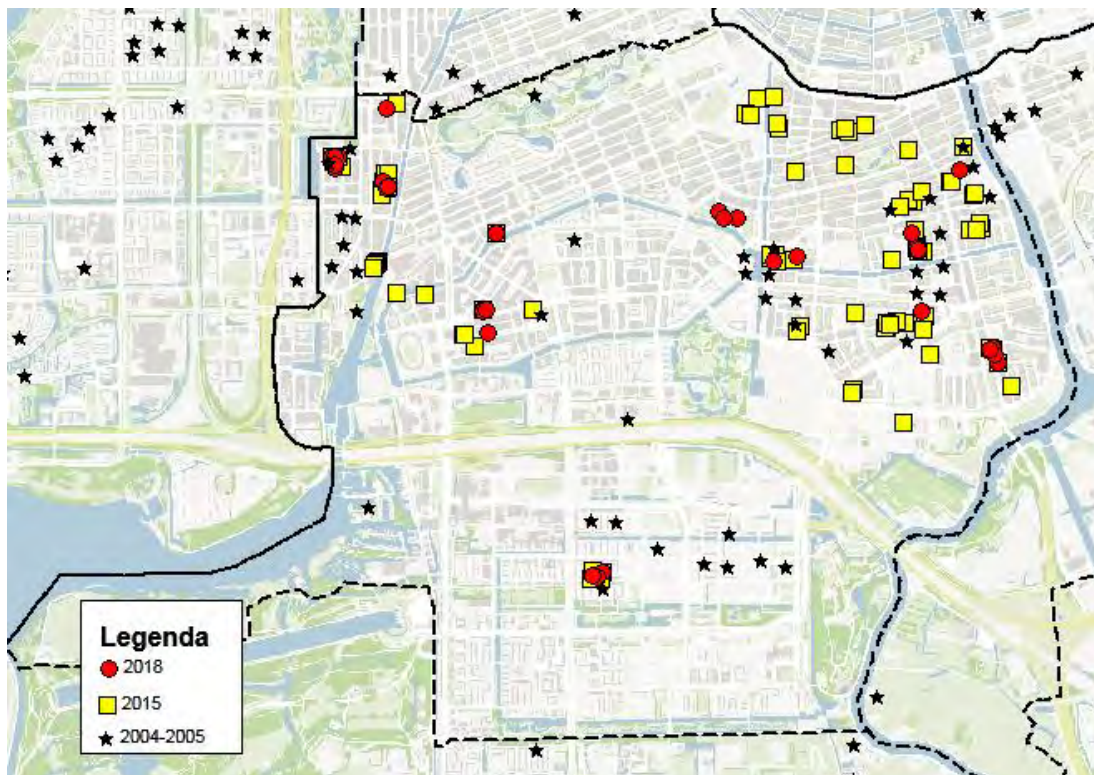

Fig. 3 Waarnemingen van huismussen in 2004/05, 2015 en 2018

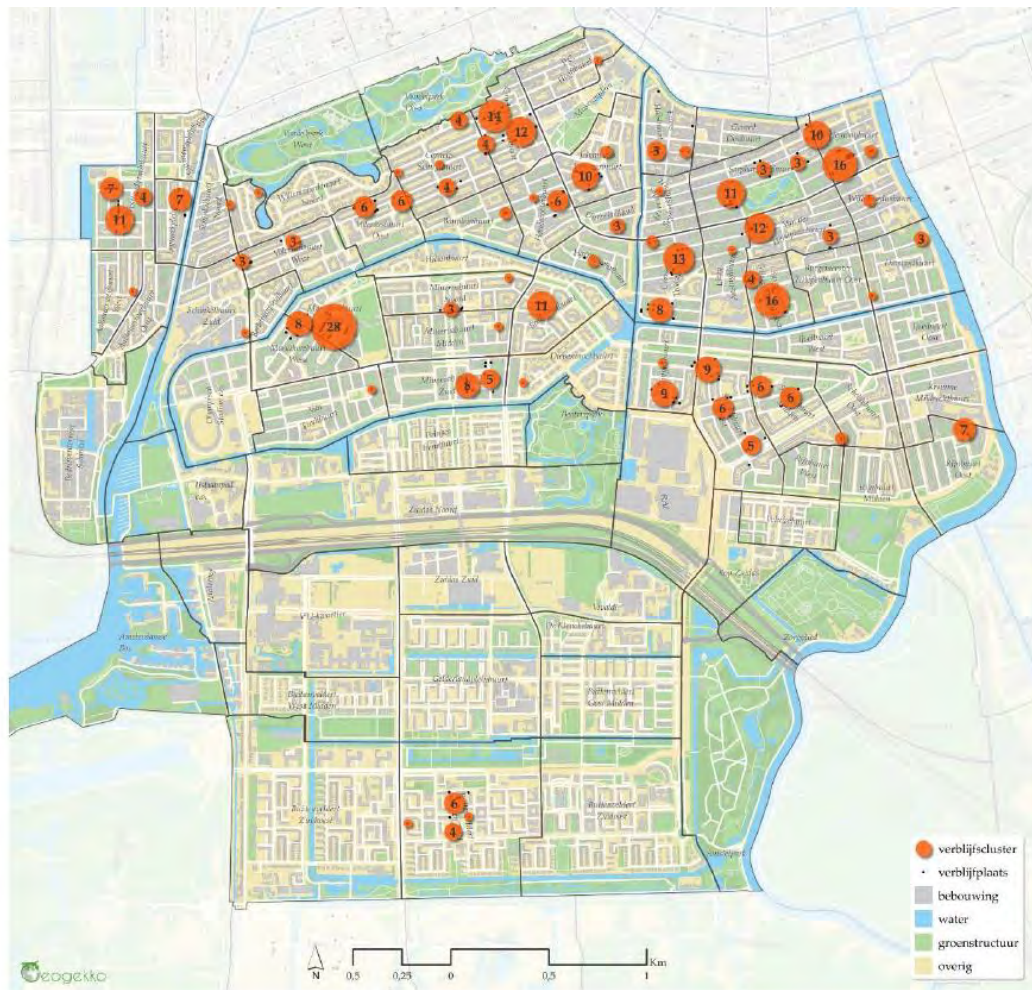

Fig. 4 Waarnemingen van gierzwaluwen in stadsdeel Zuid, geïnventariseerd in 2015 (De Jong; 2018)

Resultaten vleermuizen

Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF)

In de NDFF bevinden zich geen relevante waarnemingen van vleermuizen in 2018.

Bevindingen:

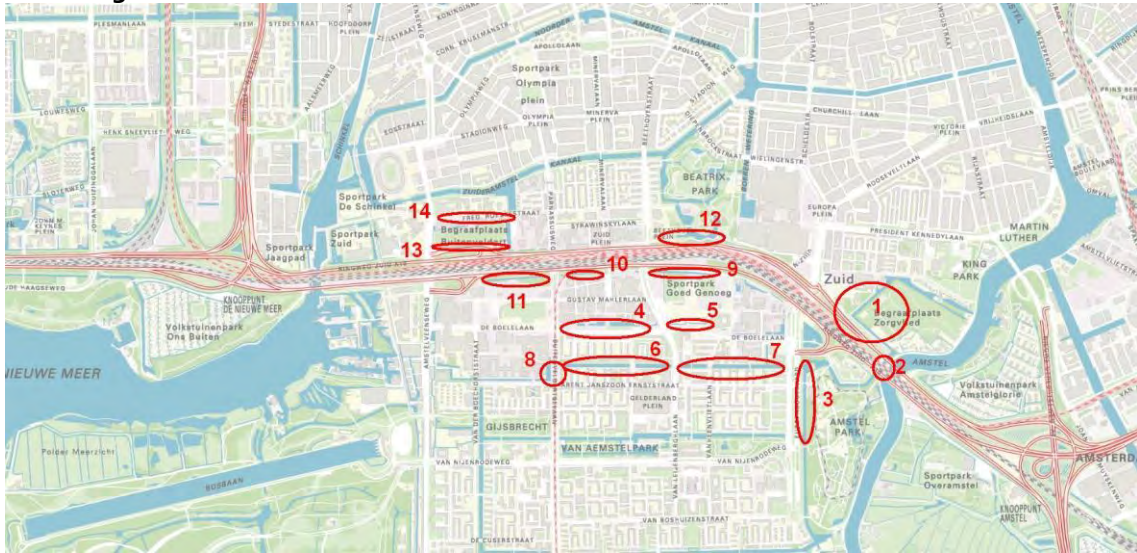

Fig. 5 Op dit kaartje staan de locaties van de opmerkingen hier onder

- Al heel vroeg op de avond komen gewone dwergvleermuizen overvliegen over het Amstelpark naar Buitenveldert bij de Europaboulevard; deze vleermuizen vliegen niet duidelijk in één richting. Waarschijnlijk steken ze op meerdere plaatsen boven of tussen het dichte bladerdek van de platanen de Europaboulevard over (3);
- Onder het viaduct bij de Kleine Wetering (2) waren de eerste (gewone dwerg-) vleermuizen in juli niet heel vroeg (ongeveer 30 minuten na zonsondergang). Het waren vooral gewone dwergvleermuizen (enkele tientallen), verder een paar ruige dwergvleermuizen (3x), laatvliegers (4x) en watervleermuizen (1x);
- in september echter wel direct (ongeveer 15 minuten) na zonsondergang. Dat sluit aan bij de conclusies uit de inventarisatie rond Kop Zuidas van 2017 (1 en 2). De meeste vleermuizen kwamen rond acht uur (ruim een half uur na zonsondergang) langs; na half negen werd het rustiger. De meeste vlogen Noord-Zuid; enkele Zuid-Noord; enkele foerageerden boven het water en hoger onder de bruggen. Het aantal vleermuizen dat passeerde lag ruim boven de 100. Omdat enkele vleermuizen ook boven de Kleine Wetering bleven foerageren was het aantal niet te tellen. Het waren vooral gewone dwergvleermuizen, verder een paar ruige dwergvleermuizen, laatvliegers (3x) en watervleermuizen (2x);
- Vleermuizen maken nog steeds gebruik van de oost-west lopende waterpartijen in Buitenveldert en van het Amstelpark om te foerageren; in Buitenveldert zijn ook enkele jagende watervleermuizen waargenomen; (4-7)
- Bij Magerhorst steken vleermuizen over bij de Buitenveldertselaan richting Arent Janszoon Ernststraat; Deze oversteek is een aandachtspunt, omdat er in verband met de verplaatsing van de tramhalte bomen op deze kruising worden gekapt.(8)

- Slechts enkele jagende vleermuizen langs bomenrij bij Ravel/talud A10. Dit komt overeen met eerdere inventarisatie (2017) van Daan van der Elsen. "Voor enkele beesten is deze bomenrij wel belangrijk, want deze waren lang aanwezig." (9)

Dit was in 2014/2015 nog een intensief gebruikt foerageergebied, door de bouwactiviteiten aan de oostkant is deze strook minder goed te bereiken. Via de route langs de sportvelden komen hier nog enkele vleermuizen jagen.

- Onverwacht veel jagende vleermuizen boven de Spoorslagsloot in juli; in september niets meer omdat deze waterpartij is gedempt;

In 2017 heeft Daan van der Elsen bij de spoorlagsloot geïnventariseerd. “Geen verblijfplaatsen in boomholten, maar altijd gezellig druk en altijd de gehele periode dat er geïnventariseerd werd waren er vleermuizen aanwezig (...).” (10)

- Nauwelijks vleermuizen langs de Boeieleaan in juli; in september opvallend veel jagende gewone dwergvleermuizen boven de Boeegracht; maar niet langs de bomenrijen aan weerszijden; vanwege de geringe grootte van de boomkruinen en de grote onderlinge afstand bieden deze lindes vleermuizen te weinig beschutting (4 en 5);

- Nauwelijks jagende vleermuizen op Kenniskwartier Noord (KKN), ook niet boven de waterpartij tussen talud A10 en KKN; (11)

Er zijn geen baltsplaatsen van ruige dwergvleermuizen vastgesteld; hier is opvallend veel lichtvervuiling vanuit de nieuw gebouwde kantoren langs de Parnassusweg en bouwverlichting op het nog braakliggende terrein;

Door lichtvervuiling mist hier de aansluiting met het oostelijk deel langs de A10. Eventueel ooit aanwezige vliegroute langs het zuidelijke talud is nu niet meer waargenomen en wordt ook niet meer verwacht

- Nauwelijks vleermuizen bij Fred Roeskestraat en omgeving; slechts enkele foeragerende gewone dwergvleermuizen achter begraafplaats Buitenveldert (in oktober zeven); (14)

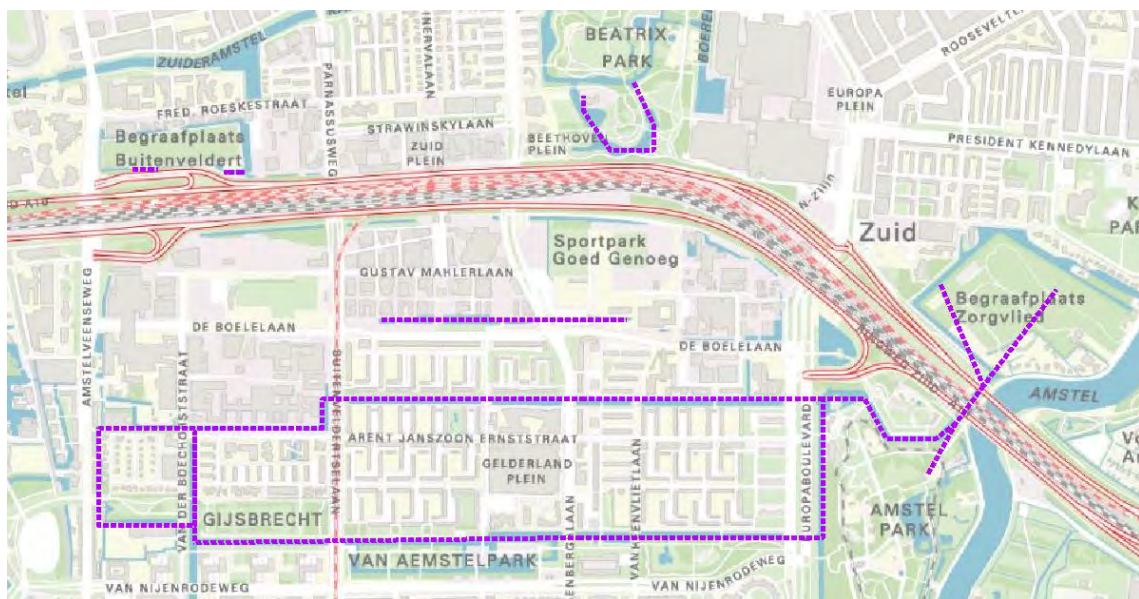

Fig. 6 Belangrijkste structuren vleermuizen in 2018

Conclusies

- De vleermuizen lijken de foerageergebieden in Buitenveldert, die in 2015 werden vastgesteld, nog steeds goed te vinden.
- Ook de passage onder de A10, boven de Kleine Wetering, wordt nog op een vergelijkbare wijze gebruikt als in 2015. Dat is niet verrassend, omdat er nog geen werkzaamheden hebben plaats gevonden. In 2017 is al geconstateerd, dat de bouw van een crematorium aan de zuidrand van begraafplaats Zorgvliedt ('s avonds groen verlicht) geen effect op de vleermuisactiviteit van vleermuizen heeft gehad.
Aanbevolen wordt om – nadat de werkzaamheden zijn gestart – de Kleine Wetering onder de A10 te blijven observeren en te monitoren en er voor te zorgen dat de onderdoorgang geschikt blijft als vliegroute voor vleermuizen. Aandachtspunten hierbij zijn verlichting ook rond de A10;
- Ten opzichte van de inventarisatie van 2015 is het gebruik van de zuidelijke taluds van A10 langs Ravel afgenomen.
- Ook de Fred Roeskestraat heeft aan betekenis verloren. Waarschijnlijk is deze route door nieuwbouw en bijbehorende werkzaamheden niet meer interessant.
- Aanbevolen wordt om de ruimte rond begraafplaats Buitenveldert, vooral die tussen de begraafplaats en de A10 donker te houden;

Resultaten iepenpage

Nationale Databank Flora en Fauna (NDFF)

In de NDFF zijn er geen andere waarnemingen van de iepenpage in Amsterdam dan die op de twee al bekende vindplaatsen. In 2018 is er geen verder onderzoek op potentiële locaties met iepen in het plangebied uitgevoerd, omdat er op de referentielocatie er geen zekere waarneming is gedaan.

Resultaten kleine marters

Nationale Databank Flora en fauna (NDFF)

Raadpleging van de NDFF leverde een melding op van een bunzing bij de Oudekerkerdijk en een melding van een wezel langs de Amstel ter hoogte van het Martin Luther Kingpark.

Inventarisatie

Het bestemmingsplangebied Kop Zuidas is op kleine marters onderzocht. In 2017 was er op één camera een waarneming van een wezel. In 2018 is het onderzoek herhaald. Er is gekeken naar de aanwezigheid van marters met een wildlifecamera van het type nature view van Bushnell. Deze registreren beweging en warmte. Een daarvan is geplaatst in een zogenaamde Mostela. Een kast waar kleine marterachtigen, met name wezel en hermelijn, zich graag in begeven. De camera's hebben 4 weken lang op locatie gestaan in de periode 8 juli t/m 8 augustus 2018. Er waren geen waarnemingen van wezel, hermelijn of bunzing. Zie voor details het verslag in bijlage VIII. Omdat delen van Beethoven dichtbegroeid met ruigte zijn geraakt is in het voorjaar van 2018 door Bureau Waardenburg beoordeeld of er nader onderzoek naar marters nodig is. De conclusie van Bureau Waardenburg was dat er geen nader onderzoek nodig was. Bij de ecologische passage bij de Haagse weg heeft in 2016/2017 enige tijd een wildcamera gestaan. Dit was het kader van het project Wildspotter. Op deze locatie is vier keer een wezel gefotografeerd (Van Heukelum, 2018).

Fig. 7 Locatie wildcamera langs de Oude Haagseweg

Fig. 8 Locatie wildcamera in plangebied Kop van Zuid

5. Ingrepen en planning

Voorgenomen ontwikkelingen in het onderzoeksgebied zijn opgenomen in de raakvlakkenkaart (zie bijlage I). Relevant zijn het slopen van gebouwen in verband met de mogelijke aanwezigheid van verblijfplaatsen van vleermuizen, het kappen van bomen en het verwijderen van ander groen. Relevant zijn:

Onderzoeksgebied		Voorgenomen ontwikkelingen	Nader onderzoek ecologie?
Rechtbank ?			
KKN ?			
Taluds Zuidasdok ?			
Monitor Kleine Wetering			
?			

6. Opgelegde en aanbevolen maatregelen

Opgelegde maatregelen

Vanuit het ontwerpbesluit van de ontheffing vleermuizen voor Zuidasdok (FF/75C/2016/0352.toek.kg)

In de ontheffing wordt verwezen naar de hoofdstukken 7 en 8 uit het mitigatieplan. Deze hoofdstukken zijn opgenomen in Bijlage IX. De maatregelen die van toepassing zijn op de wijze waarop de werkzaamheden uitgevoerd worden (planning kap, beperken licht, etc) zijn niet opgenomen. Hieronder staan alleen maatregelen die bedoeld zijn om vooraf het leefgebied te verbeteren.

- In 2017 en 2018 zijn er op initiatief van SD Zuid en gefinancierd door SD Zuid in Buitenveldert natuurvriendelijke oevers aangelegd met als doel de waterpartijen aantrekkelijker te maken voor insecten. In totaal is er 840 meter natuurvriendelijke oever/ plasdras berm aangelegd. Hiermee is 1730 m² bloemrijke oeverruigte, 8050 m² bloemrijk grasland en 150 m² zoombeplanting langs bosschage gecreëerd
Door deze maatregelen zijn deze waterpartijen ook aantrekkelijker geworden voor vleermuizen: meer luwte en meer insecten.
- In 2016 was voorzien

Fig. 7 Locaties waar oeververbetering heeft plaats gevonden

Mogelijke aanvullende verbeteringen langs waterpartijen

- Langs het Amstelpark worden alleen een aantal populieren verwijderd die schaduw op de watergang geven. Voor aanleg van natuurvriendelijke oevers is er te weinig budget. Kwaliteitsverbetering is mogelijk door langs het riet een brede strook met voedselrijk bloemrijk graslandmengsel in te zaaien en/of het her en der uitkrabben van riet en aanplanten van oeverplanten, om de begroeiing wat diverser te maken. Deze kwaliteitsverbetering van oevers stond in de planning voor 2018, maar is niet uitgevoerd.
- Ook bij Magerhorst zijn er kansen. Het probleem daar is, dat het riet erg sterk geworteld is. Dat zou je weg moeten krabben vervolgens zou je andere oeverplanten moeten bij planten.
- Verder zijn er mogelijkheden bij de Van der Bouchorststraat, daar staat nu alleen brandnetel en riet. Ook hier zou goed de toplaag erafgehaald kunnen worden, inzaaien met voedselrijk bloemenmengsel, uitkrabben riet en inplanten diverse oeverplanten. De van der Bouchorststraat vormt nog een mooiere ecologische verbinding dan Magerhorst, want bij Magerhorst veel onderbrekingen door bebouwing. De eerste zou dus wat mij betreft prioriteit hebben.

Fig. 8 Resultaat na verbetering natuurvriendelijke oever (Foto Florinda Nieuwenhuis)

**Verklaring van geen bedenkingen voor de boomvalk in Kenniskwartier Noord
(WABO/2016/012)**

Het plaatsen van drie kunstnesten in de omgeving (Deze zijn in het voorjaar van 2017 in het Gijsbrecht van Aemstelpark geplaatst).

In 2018 waren er nog drie kunstnesten zichtbaar. Hier leek de bodem van het nest gedeeltelijk verdwenen te zijn. De nesten zijn in ieder geval niet door een boomvalk gebruikt.

Optionele maatregelen**Vanuit het ontwerpbesluit van de ontheffing vleermuizen voor Zuidasdok (FF/75C/2016/0352.toek.kg)**

- Nieuw aan te leggen watergangen langs de A10 zijn bij voorkeur onbeschoeid of worden voorzien van oeverbegroeiing met meerjarig riet, lisdodde etc.
- Indien mogelijk: creëer een ecologische corridor (bijvoorbeeld Pr. Irenestraat) tussen het Beatrixpark en de F. Roeskestraat met stevige hop-overs over de Beethovenlaan en Parnassusweg (bijv. door aanplant bomen).
- Voor verbetering van uitwisseling naar gebieden aan weerszijden van de A10 kan gezocht worden naar mogelijkheden voor hop-overs over de A10 Zuid, tenminste na de werkzaamheden, opdat vleermuizen zich te allen tijde kunnen verplaatsen naar andere delen van Amsterdam. Aanplant van bomen ten behoeve van hop-overs geschiedt met zo groot mogelijke bomen.
Uit recent gepubliceerd onderzoek (CEDR; 2013) blijkt hop-overs maar beperkt effectief. Vooral bij wegen met meerdere rijbanen wordt getwijfeld aan het nut van deze maatregel.

Het inbouwen van vleermuiskasten op de oost- en westgevels in de nieuw te ontwikkelen appartementengebouwen ter plaatse van de Rosy Wertheimstraat (zie ook Afbeelding 4, nr. 3)

7. Conclusies en aanbevelingen

Conclusies

Roofvogels

Aan de Europaboulevard, vlakbij Station RAI heeft een sperwer gebroed.

Er broedt geen sperwer meer in het Beatrixpark, in het bosje vlakbij de RAI.

De boomvalk, die bij het Kenniskwartier Noord gebroed heeft is ook in 2018 niet teruggekomen.

De kunstnesten, die in het voorjaar van 2017 in het Gijsbrecht van Aemstelpark zijn geplaatst, zijn niet door een boomvalk bezet geweest..

Vleermuizen

De vleermuismonitor van 2015 is herhaald. Geconstateerd is dat vleermuizen nog steeds de passage onder de A10 over de Kleine Wetering intensief gebruiken. Ook de waterpartijen in Buitenveldert worden nog steeds intensief gebruikt.

Langs de taluds van de A10, bij Ravel, wordt aanmerkelijk minder gejaagd.

Marters

Incidenteel zijn er marters en bunzing waargenomen. Een wezel langs de Amstel en bij de Oude Haagse weg en een bunzing bij de Oudekerkerdijk.

Bij onderzoek met camera's bij Kop Zuidas is geen marter waargenomen.

Voor Zuidasdok geldt de nationale wetgeving; nationaal zijn kleine marters vrijgesteld bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Iepenpage

Er is onduidelijkheid ontstaan over de juistheid van waarnemingen van iepenpages in Amsterdam. De waarnemingen van 2016 en 2017 zijn in 2018 niet herbevestigd.

Aanbevelingen met betrekking tot vervolgonderzoek

Roofvogels

Voor roofvogels wordt geadviseerd om op dezelfde wijze als in 2017 en 2018 het onderzoek voort te zetten. Dat betekent monitoring van bosplantsoen en bomenrijen die geschikt zijn als broedlocatie voor een roofvogel.

Vleermuizen

Zodra er werkzaamheden starten bij de onderdoorgang van de A10 bij de Kleine Wetering monitoren of vleermuizen deze route nog gebruiken en eventueel maatregelen nemen om knelpunten op te lossen..

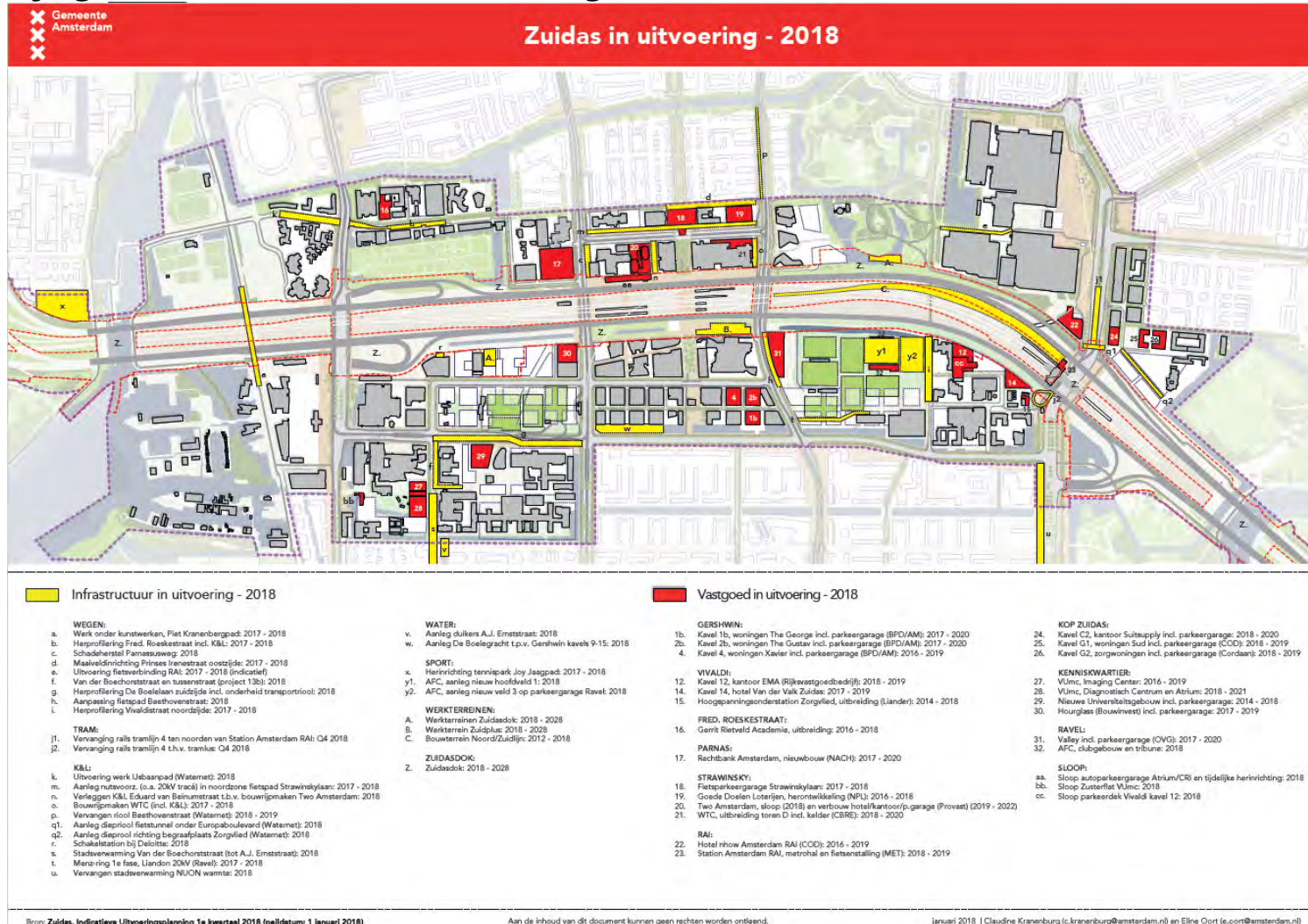
Marters

Aanvullend onderzoek is niet nodig, omdat er alleen geschikt leefgebied in het plangebied van Zuidasdok ligt. Kleine marters zijn hier vrijgesteld bij ruimtelijke ontwikkeling, omdat de nationale wetgeving van toepassing is.

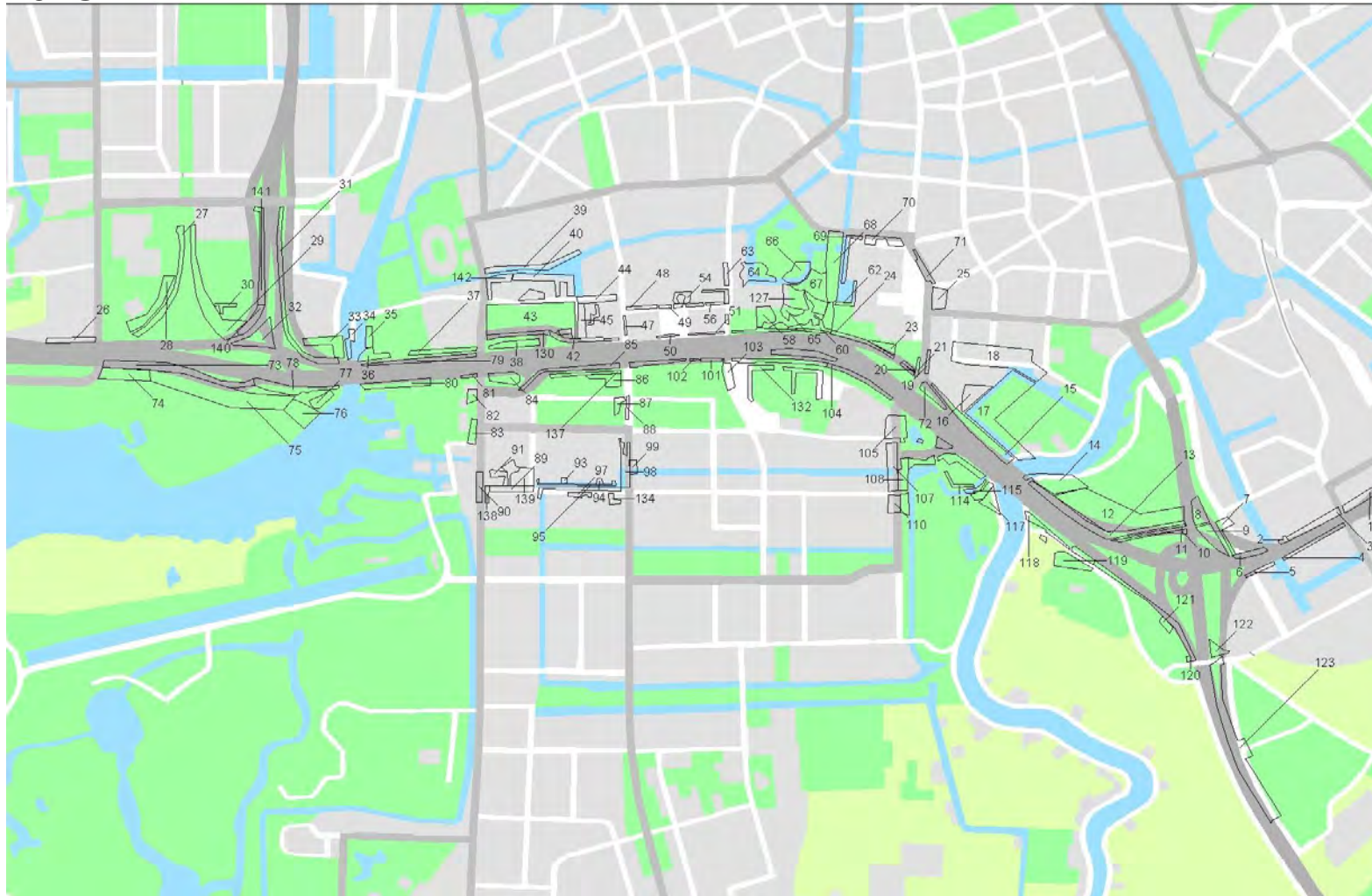
Iepenpage

Geadviseerd wordt om in 2019 de ontwikkelingen rond het onderzoek naar iepenpages te blijven volgen.

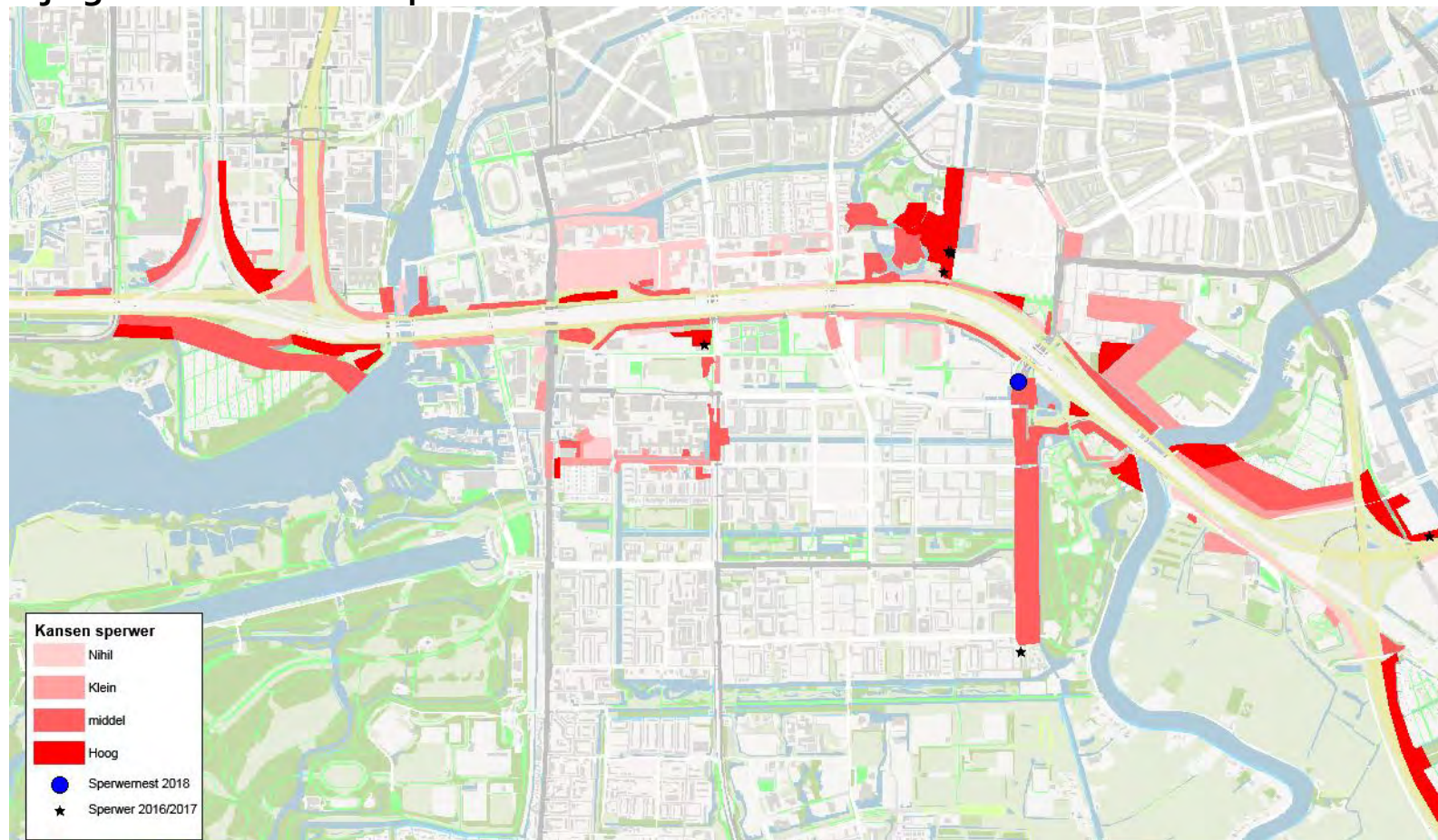
Bijlage I Raakvlakkenkaart uitvoering Zuidasflanken en Zuidasdok 2018

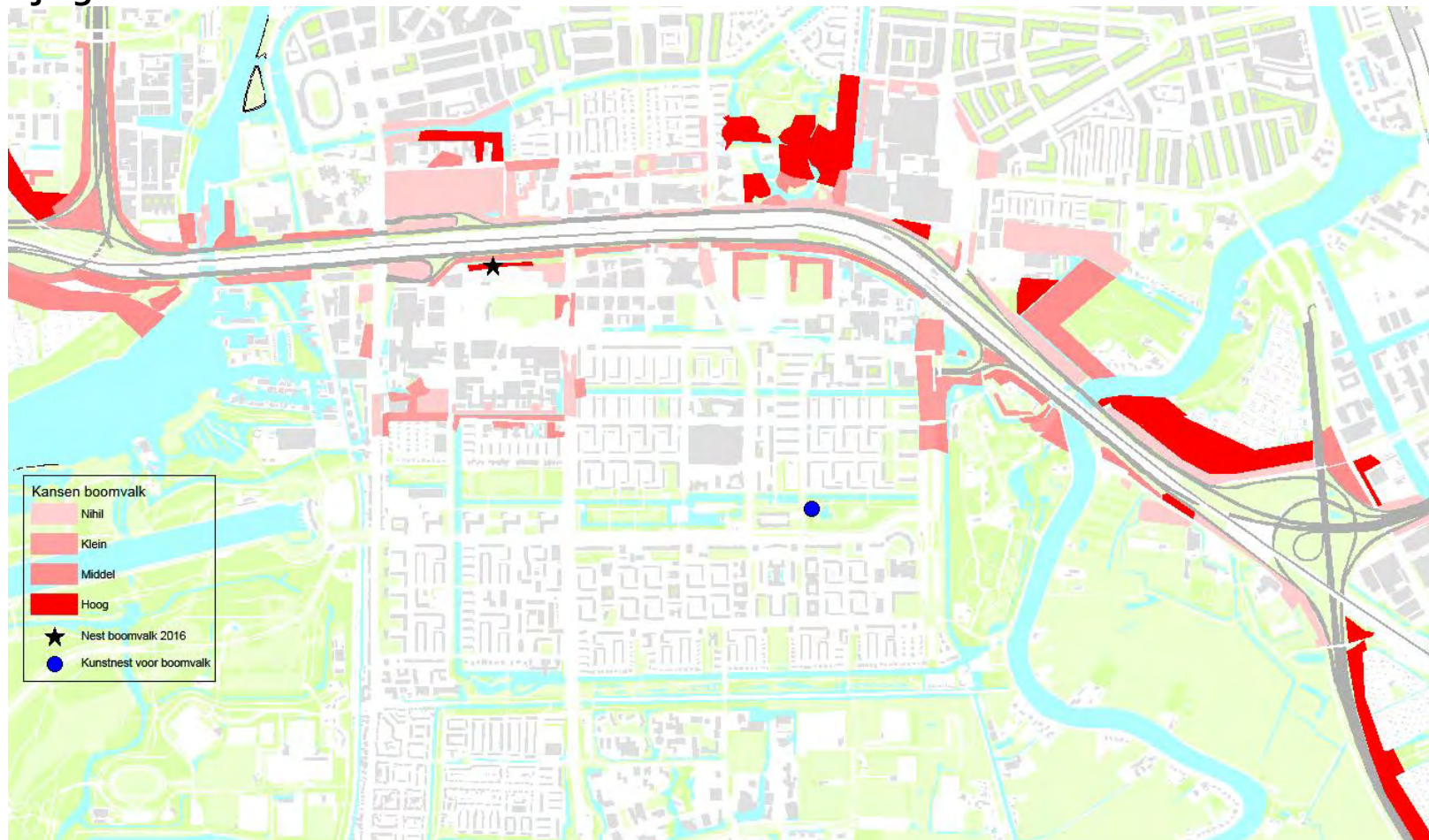
Bijlage II Gebiedenkaart

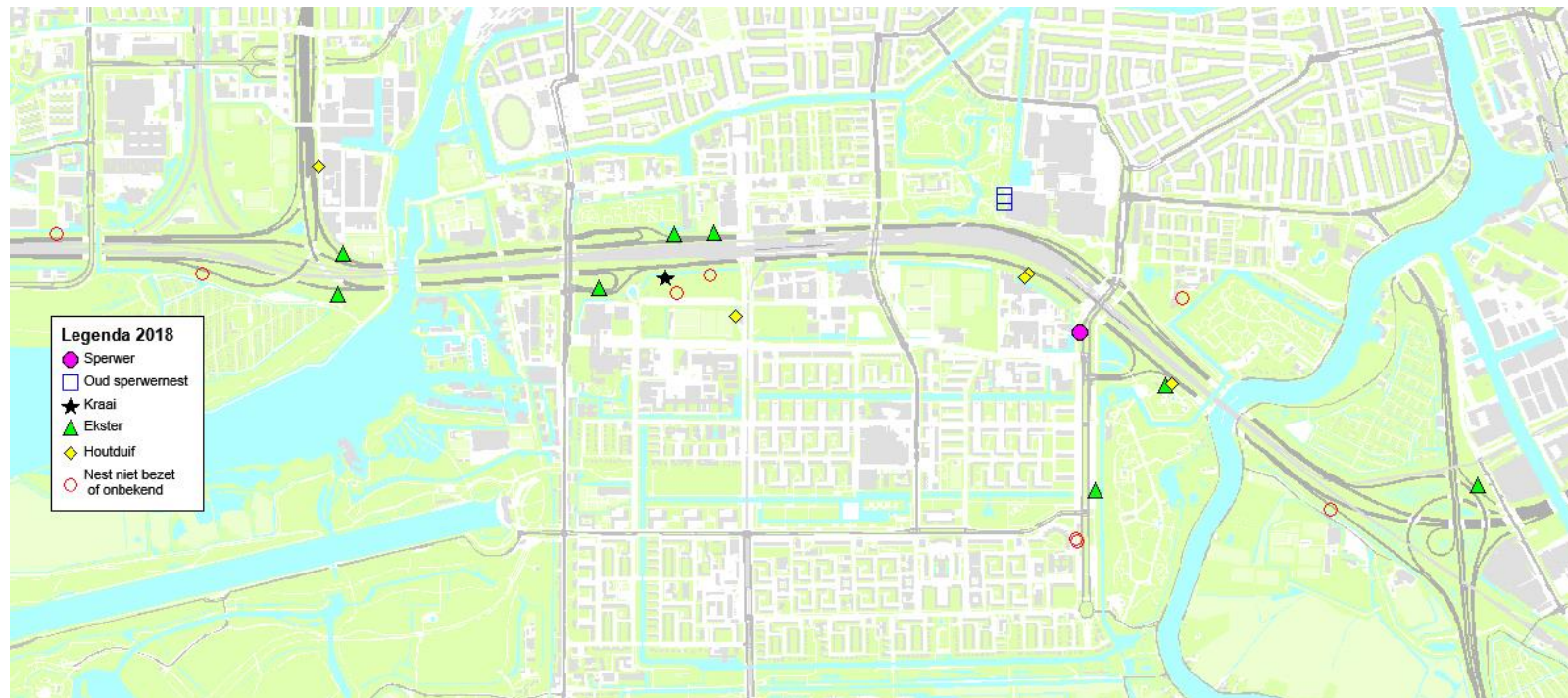
Bijlage III Kansenskaart sperwer in 2016

Bijlage IV Kansenskaart boomvalk in 2016

Bijlage V Waargenomen mogelijke roofvogelnesten 2018

Bijlage VI Inventarisatieprotocol voor iepenpage

Voor de iepenpage is er door de Vlinderstichting een handreiking opgesteld, waarmee in 2017 en 2018 in Amsterdam is geïnventariseerd. Dat heeft in 2017, naast de waarnemingen bij de Henk Sneevlieweg, nog één waarneming opgeleverd in Osdorp en een mogelijke waarneming in het Beatrixpark. Door de matige weersomstandigheden (harde wind en regen) in de zomer was het niet mogelijk om deze waarneming te herhalen. De vlinderstichting geeft voor het inventariseren van de iepenpage de volgende tips (overgenomen uit een presentatie): Een samenvatting van de presentatie is te vinden op <https://www.vlinderstichting.nl/actueel/nieuws/nieuwsbericht/?bericht=1493>.

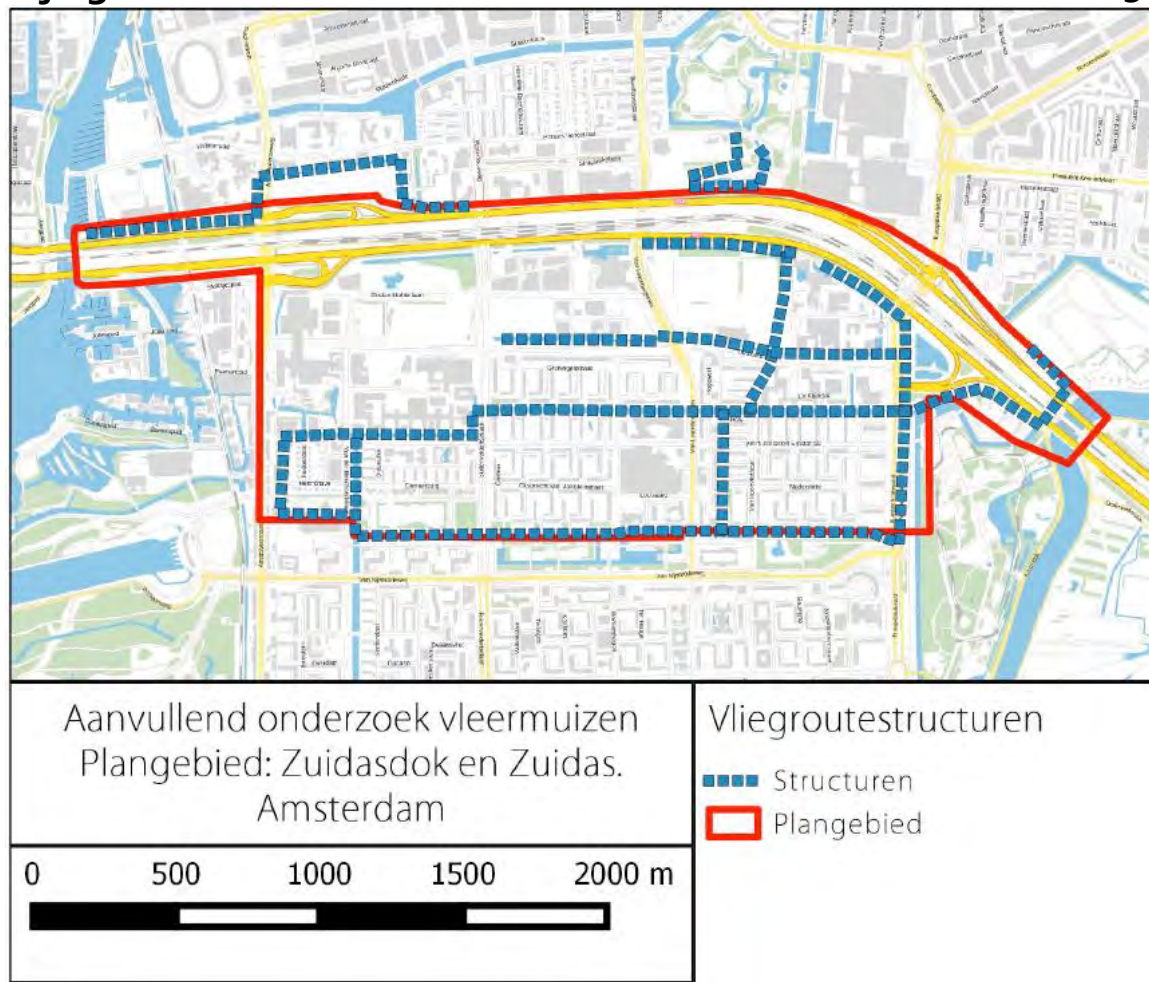
Tips voor aantreffen:

- Bij grote iepen (iepen ouder dan tien jaar is de kans groter);
- Als er nectarplanten in de omgeving zijn is de kans op iepenpages groter;
- Nectar van een bloeiende linde wordt gebruikt als voedsel; een linde binnen een straal van 50 meter van een iep vergroot de kans op aanwezigheid van de iepenpage;

Tips voor de inventarisatie

- Inventariseren bij goed weer: kroon in de zon
- De iepenpage maakt korte duikvluchten
- 5-10 minuten waarnemen, bij optimaal omstandigheden (zon en weinig wind), anders langer.

Bijlage VII Netwerk vleermuisroutes onderzoek Ecoresult 2015

Rode begrenzing is het onderzoeksgebied van 2015

Bijlage VIII Kleine marterinventarisatie Kop Zuidas

Colofon

Tekst en fotografie:

Ing. D. van der Elsen
Elsken Ecologie
Oorgat 74
1135 CT Edam
daan@elskenecologie.nl

In opdracht van:

Gemeente Amsterdam
A. Brouwer
9 augustus, 2018
Edam

Datum:

Plaats:

Opdrachgever: Gemeente Amsterdam
Uitgevoerd door: Elsken Ecologie
Edam, 09-08-2018

Copyright © 2018

Elsken Ecologie. Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verspreid, in print of elektronisch, in welke vorm ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Elsken Ecologie. In overeenstemming met artikel 17a van het Nederlandse auteursrecht is het toegestaan delen van deze publicatie te maken, daarbij geboden makend van een duidelijke referentie naar deze publicatie.

Aansprakelijkheid

Hoewel iedere zorg is besteed aan de inhoud van deze publicatie aanvaardt Elsken Ecologie geen enkele aansprakelijkheid voor nauwkeurigheid, juistheid of de gevolgen daarvan. Gebruik van de inhoud van deze publicatie is voor de verantwoordelijkheid van de gebruiker.

Inhoudsopgave	Blz.
1. Aanleiding	4
1.1 Doelstelling	4
1.2 Literatuuronderzoek	4
2. Resultaten	4
Conclusies	4
Literatuur	4

1. Aanleiding

Voor de groenstrook ingeklemd tussen de Gaasterlandstraat, het Dr C.W Ittmanpad en het wandelpad en de sloot aangrenzend aan begraafplaats zorgvliet (afb.1) te Amsterdam staan voor de nabije toekomst ruimtelijke ingrepen gepland. Derhalve wordt volgens de wetgeving van de initiatiefnemer een toetsing van de aanwezige flora en fauna verwacht. Dit om te toetsen of er sprake is van overtreding van de Wet Natuurbescherming. Uit een uitgevoerde quickscan kwam de noodzaak voor verder onderzoek naar kleine marterachtigen naar voren. Dit omdat deze soort in Noord-Holland sinds de invoering van de Wet Natuurbescherming op 1 januari 2017 bescherming geniet. De soort staat aangeduid als beschermde soort van bijlage A.

1.1 Doelstelling

Door middel van een inventarisatie middels de richtlijnen van de "Handreiking wezel, hermelijn en bunzing" (Provincie Noord-Holland, mei 2017) de aan- of afwezigheid van marterachtigen aantonen.

1.2 Werkwijze

De inventarisatie is gedaan middels de richtlijnen zoals opgesteld in de "handreiking wezel, hermelijn en bunzing. De handreiking spreekt van vier camera's of sporenbuizen per hectare. Het aanwezige geschikte terrein is een halve hectare groot. Er zijn derhalve twee wildlifecamera's geplaatst (afb.1). Er is gekeken naar de aanwezigheid van marters met een wildlifecamera van het type nature view van Bushnell. Deze registreren beweging en warmte. Een daarvan is geplaatst in een zogenaamde Mostela. Een kast waar kleine marterachtigen, met name wezel en hermelijn, zich graag in begeven. De camera's hebben 4 weken lang op locatie gestaan in de periode 8 juli t/m 8 augustus 2018.

De mostela stond onder een vlier langs een lijnvormig element in de vorm van een omgevallen boomstam en wat takken. De in het veld geleidende elementen waren de ideale plek in het veld voor de mostela.

Daarnaast stond er een wildlifecamera in het veld. Type Bushnell wireless trophy cam. Deze registreert alle passerende dieren middels beweging en/of warmte. Deze stond strategisch opgesteld gericht op een boomstam waarop een blikje met sardientjes was bevestigd (afb.3). Laatstgenoemde heeft sterke aantrekkingskracht voor bunzingen en andere marterachtigen. Hier werd bij plaatsing van de camera een aangevreten specht aangetroffen.

2. Resultaten

Gedurende de maand in het veld heeft de Mostela 115 videobeelden opgenomen. Dit betroffen allemaal beelden van bosmuizen.

De mostela in het open veld had 6 beelden. Een passerend konijn, een merel en een egel werden zo waargenomen.

Conclusies

Nu het onderzoek volgens de richtlijnen van de handreiking kleine marters is uitgevoerd mag met redelijkerwijs worden geconcludeerd dat er in het plangebied geen (beschermde) waarden voor marterachtigen aanwezig zijn.

Afb. 1: Locaties van de camera's in het plangebied Kop Zuid-as.

Literatuur

Provincie Noord-Holland, Handreiking wezel, hermelijn en bunzing, mei 2017.

Internet:

www.rudnhn.nl/Wet_natuurbescherming/Soortenbescherming

Afb. 3: Bushnell trophy camera op boom met op de voorgrond blikje sardientjes als lokmiddel.

Bijlage IX Kopie van hoofdstuk 7 en 8 uit het Mitigatieplan vleermuizen Zuidas en Zuidasdok

7 Maatregelen

7.1 Inleiding

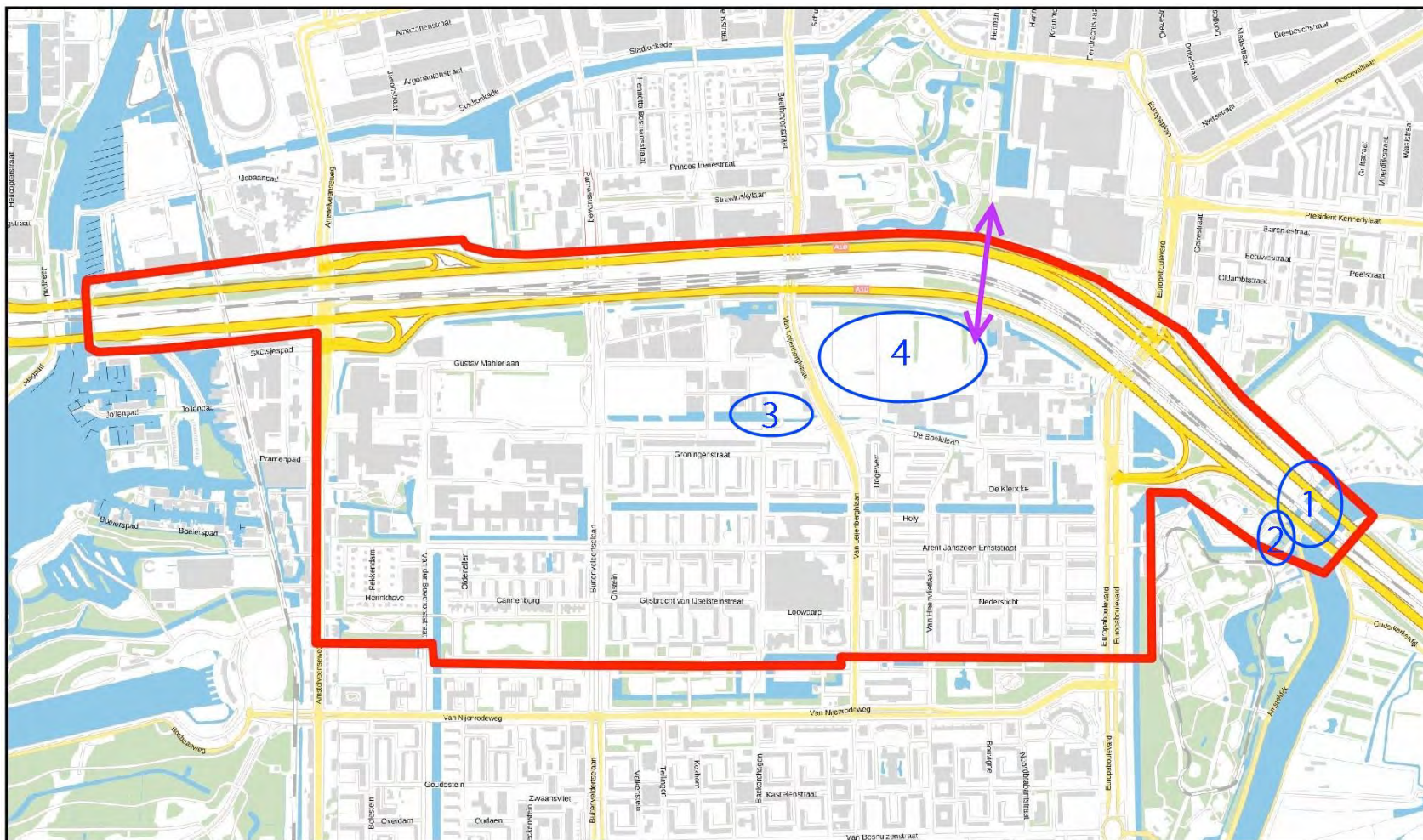
In dit hoofdstuk worden de mitigerende maatregelen verder uitgewerkt. Hierbij is een onderscheid gemaakt in enerzijds noodzakelijke maatregelen die effecten op vleermuizen zoveel mogelijk beperken of voorkomen. Anderzijds worden optionele maatregelen uitgewerkt die niet direct noodzakelijk zijn, maar wel kunnen bijdragen aan een verbetering van het leefgebied voor vleermuizen. Vertrekpunt voor dit hoofdstuk zijn de maatregelen die zijn opgenomen in het Aanvullend onderzoek vleermuizen (Meurs, 2016). Eén ervan is: "Waar mogelijk verduisteren van de watergang langs De Boelelaan: aanplant bomen en struweel, maximaal beperken verlichting naar het water toe gebruik van aangepaste verlichting langs vliegroutes." Nader onderzoek heeft uitgewezen dat deze maatregel niet realistisch en daarmee niet haalbaar is, omdat het gebied rond de Boelelaan stedelijker wordt. Deze maatregel wordt om die reden niet nader beschreven in dit mitigatieplan. De overige voorgestelde (tijdelijke en permanente) mitigerende maatregelen uit het Aanvullende onderzoek vleermuizen (Meurs, 2016) worden in dit hoofdstuk wel verder uitgewerkt en waar nodig worden nieuwe maatregelen geïntroduceerd. Tevens worden maatregelen besproken die buiten de scope van project Zuidasdok genomen worden en voor een verbetering van het leefgebied van vleermuizen zorgen.

7.2 Noodzakelijke maatregelen – Algemeen

- *De werkzaamheden strekken zich over een groot gebied uit en gedurende een lange periode. De start van de werkzaamheden is gepland voor eind 2017. De herplant is 8 jaar later. Daarom moeten de werkzaamheden gefaseerd in tijd en ruimte uitgevoerd worden, rekening houdend met de seizoensactiviteit van de vleermuizen. Dit betreft maatwerk. Omdat een gedetailleerde fasering niet bekend is, dient een ecoloog de werkzaamheden te begeleiden op basis van het nog op te stellen ecologisch werkprotocol.*
- *De genomen maatregelen voor vleermuizen moeten op hun effectiviteit gemonitord worden. Gedurende de loop van het project wordt elke 3 jaar een veldonderzoek uitgevoerd. Het onderzoek dient een ruimer gebied in beslag te nemen dan enkel het plangebied (zowel ten noorden als ten zuiden van de A10) en afgestemd te zijn op het functioneren van de (nieuwe)*

functies zoals beschreven in dit mitigatieplan. De eerste ronde dient plaats te vinden 2018.

- *Afhankelijk van de resultaten van de eerste ronde kan worden afgesproken om het onderzoek naar de effectiviteit van de maatregelen te intensiveren, zodat er tijdig maatregelen getroffen kunnen worden.*
- *Indien op basis van de onderzoeken achteruitgang blijkt of blijkt dat de genomen maatregelen niet effectief zijn, wordt bekeken of aanpassing van de maatregelen noodzakelijk is.*
- *Er moet een ecologisch werkprotocol opgesteld worden waarin alle ten behoeve van de Vleermuizen noodzakelijk te nemen maatregelen, opgenomen in dit mitigatieplan en waar nodig aangevuld met aanvullende maatregelen op basis van de monitoring, worden vastgelegd. Dit ecologisch werkprotocol moet op de locatie aanwezig zijn en onder alle betrokken partijen bekend zijn. Werkzaamheden moeten aantoonbaar conform dit protocol worden uitgevoerd.*
- *In dit protocol staat hoe er gehandeld moet worden als er onverwacht een beschermde soort, bijvoorbeeld een vleermuis, wordt aangetroffen.*

Afbeelding 4: Maatregelenkaart. Zie voor de uitleg Hoofdstuk 7.2 en 7.3.

7.3 Tijdelijke noodzakelijke maatregelen, gerelateerd aan de werkzaamheden

7.3.1 Algemeen

- *Kapwerkzaamheden ten weerszijden van de A10 moeten plaatsvinden in de periode dat de vleermuizen niet actief zijn, dus in de periode dat ze in winterrust zijn. Dit is de periode van november tot en met maart, afhankelijk van de weersomstandigheden.*
- *Er wordt geen directe (werk-)verlichting gericht op het wateroppervlak grenzend aan het werkgebied.*

7.3.2 Kleine Wetering

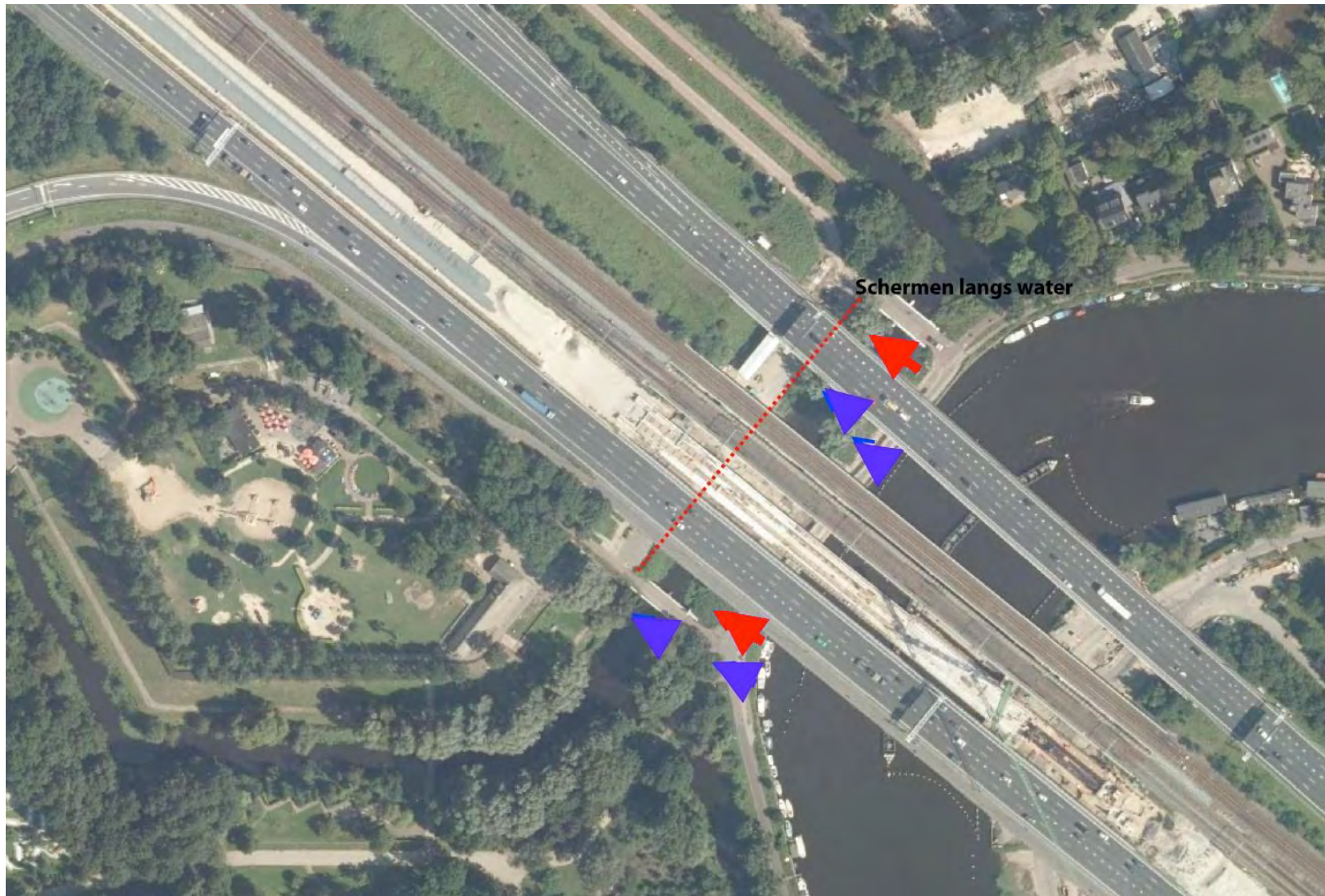
- *Schermbouwplaatsen onder en rondom het viaduct over de Amstel en Kleine Wetering (zie Afbeelding 4, nr. 1) zodanig af dat er geen lichtuitstraling plaatsvindt op de watergangen en omliggende groenstructuren.*
- *Behoud permanent de vliegroutestructuur onder de A10 door, langs de Kleine Wetering. Dit door het plaatsen van schermen tussen de vliegroute en het bouwterrein (zie Afbeelding 4, nr 2 en Afbeelding 5, rode lijn). Met deze schermen en het zodanig plaatsen van eventuele bouwlampen dat deze niet op de Kleine Wetering gericht zijn, wordt er eveneens voor gezorgd dat de vliegroute niet wordt verstoord.*
- *Behoud tijdens de werkzaamheden de op Afbeelding 5 ter plaatse van de blauwe driehoeken gemarkeerde boomgroepen en ter plaatse van de rode driehoeken gemarkeerde struiken direct langs de bestaande wegen.*
- *De Kleine Wetering mag niet volledig worden gedempt. Gedeeltelijke demping aan de westelijke oever is mogelijk, mits de houtblokken en stammen verplaatst worden naar de nieuwe westoever.*

7.4 Permanente noodzakelijke maatregelen

7.4.1 Algemeen

- *In het Landschapsplan is de groenstructuur vastgelegd zoals die er na voltooiing van de werkzaamheden komt uit te zien. Omdat de snelweg (gedeeltelijk) in een tunnelbak komt te liggen en er op de tunnelbak beplanting komt ondervinden vleermuizen ter hoogte van deze ondertunneling een minder grote barrière om van Noord naar Zuid te vliegen (zie Afbeelding 6).*
- *Er wordt geen directe verlichting gericht op het wateroppervlak.*

- *De lichtintensiteit in het netwerkgebied dat behouden blijft, dient ongewijzigd te blijven. Zowel nieuwe openbare als particuliere straat- en gevelverlichting binnen of grenzend aan de structuren dienen hieraan te worden getoetst.*

Afbeelding 5: Maatregelenkaart Kleine Wetering. Bron luchtfoto: PDOK.

Afbeelding 6: Landschapsplan. Bron: Landschapsplan Zuidasdok

7.4.2 Kleine Wetering

- Verlichting grenzend aan de Kleine Wetering ter hoogte van het viaduct van de A10 over de Amstel mag niet worden gericht op de Kleine Wetering, of dient te bestaan uit vleermuisvriendelijk licht.

7.5 Maatregelen die genomen worden ter versterking van het netwerk

- *Langs de oevers van het water tussen Amstelpark en Europaboulevard bevinden zich rietoevers tot aan de Van Nijenrodeweg. In 2016 worden er in het zuidelijke deel van deze waterpartij, tot aan de Riekmolen natuurvriendelijke oevers aangelegd. Ook waterpartijen aan de zuidkant van de A10 krijgen natuurvriendelijke oevers. In totaal wordt er in 2016 1500 m² natuurvriendelijke oever aangelegd. In 2017 komt daar nog eens 1500 m² bij. De plannen hiervoor zijn nog in ontwikkeling.*
- *De watergang ten noorden van de A.J. Ernststraat is een onderdeel van het Ecolint; het Ecolint is een natte ecologische verbindingen die van Oost naar West dwars door de stad loopt. Deze verbinding zal bij de eerstvolgende herziening aan de ecologische structuur van Amsterdam worden toegevoegd.*
- *Bij ontwerp/aanleg van de fietstunnel ter hoogte van het Beatrixpark wordt ingezet op medegebruik door vleermuizen, door het donkerder laten van de zijkanten van deze fietstunnel ten opzichte van de gedeelten die gebruikt worden door het verkeer. Een geschikte traject is met een pijl weergegeven op Afbeelding 4.*

7.6 Aanbevelingen

Aanbevolen wordt om te onderzoeken of de volgende optionele maatregelen uitgevoerd kunnen worden:

- *Nieuw aan te leggen watergangen langs de A10 zijn bij voorkeur onbeschoeid of worden voorzien van oeverbegroeiing met meerjarig riet, lisdodde etc.*
- *Indien mogelijk: creëer een ecologische corridor (bijvoorbeeld Pr. Irenestraat) tussen het Beatrixpark en de F. Roeskestraat met stevige hop-overs over de Beethovenlaan en Parnassusweg (bijv. door aanplant bomen).*
- *Voor verbetering van uitwisseling naar gebieden aan weerszijden van de A10 kan gezocht worden naar mogelijkheden voor hop-overs over de A10 Zuid, tenminste na de werkzaamheden, opdat vleermuizen zich te allen tijde kunnen verplaatsen naar andere delen van Amsterdam. Aanplant van bomen ten behoeve van hop-overs geschiedt met zo groot mogelijke bomen.*
- *Het inbouwen van vleermuiskasten op de oost- en westgevels in de nieuw te ontwikkelen appartementengebouwen ter plaatse van de Rosy Wertheimstraat (zie ook Afbeelding 4, nr. 3)*

8 Borging mitigatieplan

De tijdelijke maatregelen moeten in een ecologisch werkprotocol worden opgenomen. Dat ecologisch werkprotocol moet op de locatie aanwezig zijn en onder betrokken werknemers bekend zijn.

Werkzaamheden moeten conform dit protocol worden uitgevoerd.

Maatregelen moeten worden uitgevoerd onder begeleiding van een vleermuisdeskundige.

In een ecologisch werkprotocol staat omschreven welke maatregelen getroffen worden om effecten op beschermde soorten te voorkomen en hoe te handelen wanneer ze onverhoopt toch optreden. Er staat onder andere in vermeld:

- *In welke periode gewerkt moet worden welke ingrepen worden gepleegd.*
- *Welke maatregelen op welke wijze worden genomen en wat daarmee wordt gerealiseerd betreffende vleermuizen.*
- *Wanneer begeleiding door een deskundige noodzakelijk is.*
- *Wie die deskundige is en wat de deskundige exact gaat doen.*

Bijlage X Wet Natuurbescherming

1 Januari 2017 is de Wet Natuurbescherming (Wnb) van kracht geworden. Deze vervangt Flora- en faunawet, Natuurbeschermingswet en Boswet. Op grond van de Wnb zijn vrijwel alle in het wild en van nature in Nederland voorkomende dieren, beschermd. De Wnb bevat verbodsbepalingen met betrekking tot het aantasten, verontrusten of verstoren van beschermde dier- en plantensoorten, hun nesten, holen en andere voortplantings- of vaste rust- en verblijfsplaatsen.

Bij vrijwel alle ingrepen moet met door Wnb beschermde soorten rekening worden gehouden. De beschermde soorten zijn onderverdeeld in soorten van de Habitatrichtlijn, soorten van de Vogelrichtlijn en Nationale soorten.

De Provincie Noord-Holland heeft een aantal soorten van de Nationale lijst vrijgesteld bij beheer en ruimtelijke ontwikkeling.

In Amsterdam is er sinds 2009 een gedragscode Flora- en faunawet voor het zorgvuldig handelen bij ruimtelijke ontwikkelingen en bestendig beheer en onderhoud. De gedragscode is van toepassing op alle plannen en projecten die in opdracht van of door de gemeente Amsterdam worden voorbereid en uitgevoerd. Met deze gedragscode is een ontheffingsaanvraag voor een aantal soorten niet nodig. Deze gedragscode is in ieder geval nog geldig tot 1 oktober 2017. In augustus 2017 is een voorstel voor een op de nieuwe wet aangepaste gedragscode bij de Rijksdienst voor Ondernemend Nederland ingediend. Zolang deze gedragscode nog niet is goedgekeurd blijft de oude gedragscode van toepassing.

De kleine marters (bunzing, hermelijn en wezel) waren tot 1 januari 2017 'tabel 1' soorten en vrijgesteld van de soortenbeschermingsverboden, onder andere voor werkzaamheden ter uitvoering van ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Per 1 januari 2017 is op kleine marters het beschermingsregime van toepassing voor soorten die vanuit nationaal oogpunt worden beschermd (Wet natuurbescherming; artikel 3.10 lid 1 onderdelen a en b in combinatie met Onderdeel A van de Bijlage).

Van het verbod de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van kleine marters te beschadigen of te vernielen kunnen Provinciale Staten bij verordening vrijstelling verlenen, onder andere in het kader van de ruimtelijke inrichting of ontwikkeling van gebieden (Wet natuurbescherming; artikel 3.10 lid 2 sub a in combinatie met artikel 3.8 lid 2).

Als het gaat om hoofdwegen in de zin van de Tracéwet is de Minister van EZ bevoegd vrijstelling te verlenen van het verbod de vaste voortplantingsplaatsen of rustplaatsen van kleine marters te beschadigen of te vernielen (artikel 1.3 lid 5 sub a Wet natuurbescherming in combinatie met de artikelen 1.2 en 1.3 lid 1 onderdeel a sub 1 Besluit natuurbescherming).

De Minister van EZ heeft die vrijstelling voor kleine marters verleend, onder andere voor handelingen in het kader van de ruimtelijke ontwikkeling of inrichting van gebieden voor hoofdwegen (Regeling natuurbescherming; artikel 3.31 onderdeel d en Bijlage 10, zie tevens de toelichting bij artikel 3.31).

Binnen de projectgrenzen van Zuidasdok is er dus een vrijstelling voor kleine marters. Voor de plangebieden buiten Zuidasdok geldt het beschermingsregime van de Provincie; zolang er geen gedragscode is, is er een ontheffing nodig bij ruimtelijke ontwikkeling als er vaste verblijfplaatsen van hermelijn, wezel of bunzing zijn.

Bijlage XI Lijst beschermde Amsterdamse soorten onder de WNB

Rood – Habitatrichtlijn

Zwart – Nationale lijst

Cursief – Nationale lijst, maar Provinciale vrijstelling

Alle vogels (behalve exoten), inclusief hun nesten en rustplaatsen zijn beschermd → Vogelrichtlijn Van een aantal is het nest jaarrond beschermd! De lijst uit 2009 geldt nog			
Zoogdieren Vleermuizen Baardvleermuis Bosvleermuis Gewone dwergvleermuis Gewone <u>grootoorvleermuis</u> Kleine dwergvleermuis Laatvlieger Meervleermuis Rosse vleermuis Ruige dwergvleermuis Tweekleurige vleermuis Watervleermuis Overige zoogdieren Aardmuis Boommarter Bosmuis Bunzing Das Dwergmuis Dwergspitsmuis	Eekhoorn Egel Gewone bosspitsmuis Haas Hermelijn Huisspitsmuis Konijn Noordse woelmuis Ree Rosse woelmuis Steenmarter Tweekleurige bosspitsmuis Veldmuis Vos Waterspitsmuis Wezel Woelrat	Vissen Houting Amfibieën Bruine kikker Gewone pad Heikikker Kleine watersalamander Meerkikker Bastaardkikker Poelkikker Rugstreeppad Reptielen Ringslang Zandhagedis	Dagvlinders Iepenpage Libellen Groene glazenmaker Tweekleppigen Platte schijfhoren Vaatplanten Muurplanten Blaasvaren Groensteel Schubvaren Overige planten Kartuizer anjer Kranskarwij Wolfskers Zandwolfsmelk
Bruinvis Zeezoogdieren worden soms in het IJ of het Noordzeekanaal gezien, net als de steur		Alpenwatersalamander Deze soorten zijn geïntroduceerd Vinpoetsalamander Vuursalamander Vroedmeesterpad Hazelworm	
		Bever en otter staan op het punt om zich in Amsterdam te vestigen	
		Heikikker komt net ten oosten en de Groene glazenmaker net ten zuiden van Amsterdam voor.	
		Van zowel groensteel als wolfskers als zandwolfsmelk is er één groeiplaats bekend in Amsterdam.	

Bijlage XII Toelichting bij lijst beschermde Amsterdamse soorten onder de WNB

Bescherming volgens		Voorkomen in Zuidas/Zuidasdok		Voorkomen in Amsterdam	
HRL	Soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn	Zeker	Aanwezigheid aangetoond	aa	Zeer algemeen > 75 % kmhokken
NS	Nationale soort, niet vrijgesteld bij RO door de Provincie Noord-Holland	Mogelijk	Er zijn geschikte biotopen en de soort komt in de omgeving voor	a	Algemeen 50 - 75 % kmhokken
NSv	Nationale soort, vrijgesteld bij RO door de Provincie Noord-Holland	Nee	Zeker niet aanwezig	z	Zeldzaam 10 – 50 %
				zz	Zeer zeldzaam < 10 %
				zzz	1 of twee locaties

	Wet	A'dam	Zuidas	Toelichting
Zoogdieren				
Vleermuizen				
Baardvleermuis	Hrl	zzz	nee	Er is slechts één waarneming in Amsterdam-Noord (2015)
Bosvleermuis	Hrl	zzz	Mogelijk	Er zijn twee waarnemingen in Amsterdam (waarvan één in het Beatrixpark in 2015)
Gewone dwergvleermuis	Hrl	aa	Zeker	Aangetoond,
Gewone grootoorvleermuis	Hrl	zz	Mogelijk	Er zijn slechts enkele waarnemingen in Amsterdam
Kleine dwergvleermuis	Hrl	zzz	Mogelijk	Er is één waarneming in Amsterdam (in het Beatrixpark in 2015)
Laatvlieger	Hrl	a	Zeker	Aangetoond
Meervleermuis	Hrl	z	Zeker	Vliegend en foeragerend boven de Amstel
Rosse vleermuis	Hrl	z	Zeker	Overvliegend
Ruige dwergvleermuis	Hrl	a	Zeker	Aangetoond
Tweekleurige vleermuis	Hrl	zz	Mogelijk	Enkele waarnemingen in Amsterdam (in hoge bebouwing)
Watervleermuis	Hrl	z	Mogelijk	Mogelijk boven de Amstel
Overige zoogdieren				
Aardmuis	NSv	z	Nee	Alleen waarnemingen op afstand van Zuidas/dok
Boommarter	NS	z	Mogelijk	Geen leefgebied, maar kan zich wel langs de taluds van de snelweg verplaatsen
Bosmuis	NSv	aa	Zeker	

	Wet	A'dam	Zuidas	Toelichting
Bunzing	NS	z	Zeker	Geen leefgebied, zich verplaatsend via taluds A10-Zuid
Das	NS	zzz	Nee	Alleen waarnemingen op afstand van Zuidas/dok
Dwergmuis	NSv	z	Zeker	
Dwergspitsmuis	NSv	z	Zeker	
Eekhoorn	NS	z	Zeker	
Egel	NSv	a	Zeker	
Gewone bosspitsmuis	NSv	a	Zeker	
Haas	NSv	a	Zeker	
Hermelijn	NS	z	Nee	Alleen waarnemingen op afstand van Zuidas/dok
Huisspitsmuis	NSv	a	Zeker	
Konijn	NSv	a	Nee	
Noordse woelmuis	HRI	zz	Nee	Geen geschikte leefomgeving
Ree	NSv	zzz	Nee	
Rosse woelmuis	NSv	z	Nee	
Steenmarter	NS	z	M	Geen leefgebied, maar kan zich wel langs de taluds van de snelweg verplaatsen
Tweekleurige bosspitsmuis	NSv	z		
Veldmuis	NSv	aa	Zeker	
Vos	NSv	a	M	Zich verplaatsend via taluds A10-Zuid
Waterspitsmuis	NS	z	Nee	Geen geschikte leefomgeving
Wezel	NS	z	Zeker	
Woelrat	NSv	z	M	
Vissen				
Houting	HRI	zzz	Nee	
Amfibieën				
Bruine kikker	NSv	a	Zeker	
Gewone pad	NSv	a	Zeker	

	Wet	A'dam	Zuidas	Toelichting
Heikikker	HRI	zzz	Nee	Geen geschikte leefomgeving
Kleine watersalamander	NSv	a	Zeker	
Meerkikker	NSv	a	Zeker	
Bastaardkikker	NSv	a	Zeker	
Poelkikker	HRI	zzz	Nee	Geen geschikt leefgebied
Rugstreeppad	HRI	z	Nee	Bij onderzoek niet aangetoond
Reptielen				
Ringslang	NS	z	M	Zwervend exemplaar in waterpartijen. Populaties bevinden zich aan de oostkant van de stad en bij d Poel in het Amsterdamse bos
Zandhagedis	HRI	zzz	Nee	Geen recente waarnemingen meer, zat op spooreplacement bij Diemen
Dagvlinders				
Iepenpage	NS	zzz	M	Bij onderzoek niet aangetroffen
Libellen				
Groene glazenmaker	HRI	zzz	Nee	Geen geschikte leefomgeving; komt alleen voor in moerassen met krabbescheer
Tweekleppigen				
Platte schijfhoren	HRI	zzz	Nee	Geen geschikte leefomgeving; komt alleen voor in het water rond de Vechtplassen
Vaatplanten				
Muurplanten				Geen muurplanten, want er zijn geen kademuren.
Blaasvaren	NS	zz	Nee	
Groensteel	NS	zzz	Nee	
Schubvaren	NS	zz	Nee	
Overige planten				
Kranskarwij	NS	zzz	Nee	Geen geschikte leefomgeving; voedselarme bodems
Kartuizer anjer	NS	zz	M	Geen geschikte leefomgeving; stikstofarme bodems
Wolfskers	NS	zzz	Nee	
Zandwolfsmelk	NS	zzz	Nee	

Indicatieve lijst jaarrond beschermde vogels Wet Natuurbescherming in Noord-Holland

	Cat	A'dam	Zuidas	toelichting
Boomvalk	?	zz	Mogelijk	Heeft gebroed, in 2017 niet aangetroffen
Buizerd	4	zz	Mogelijk	Baltsende buizerd net buiten plangebied Zuidasdok gezien
Gierzwaluw	2	a	nee	Geen geschikte gebouwen binnen onderzoeksgebied
Grote gele kwikstaart	3	z	nee	Geen geschikte biotoop binnen onderzoeksgebied
Havik	4	z	Mogelijk	Niet aangetroffen
Huismus	2	a	Nee	Geen geschikte biotoop binnen onderzoeksgebied
Kerkuil	3	z	Nee	Geen geschikte biotoop binnen onderzoeksgebied
Oehoe	3	x		Komt niet voor in de omgeving van Amsterdam
Ooievaar	3	zz	Nee	Geen geschikte biotoop binnen onderzoeksgebied
Ransuil	4	z	Mogelijk	Geschikte biotopen in volkstuinparken
Roek	2	z	Mogelijk	Niet aangetroffen
Slechtvalk	3	z	Zeker	Op dak ABN/Amro
Sperwer	4	z	Zeker	In het Beatrixpark
Steenuil	1	zzz	Nee	Geen geschikte biotoop binnen onderzoeksgebied
Wespendief	4	x	Nee	Komt niet voor in de omgeving van Amsterdam
Zwarte wouw	4	x	Nee	Komt niet voor in de omgeving van Amsterdam

Bovenstaande lijst is een indicatieve lijst. Per soort zal beoordeeld moeten worden of in de praktijk sprake is van een jaarrond beschermd nest. Zo heeft de Raad van State in een uitspraak op 7 februari 2017 bepaald dat, aangezien boomvalken in de regel niet ieder jaar naar hetzelfde nest terugkeren en dit voor de boomvalken in kwestie (Kenniskwartier Noord) ook uit onderzoek is gebleken, de nesten van deze soort niet jaarrond beschermd zijn.

De lijst is in 2009 gepubliceerd door de Dienst Regelingen van het Ministerie van LNV. Wespendief, oehoe en zwarte wouw broeden niet in Amsterdam. Soorten uit categorie 5 zijn niet opgenomen.

Betekenis categorieën

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust- en verblijfplaats (voorbeeld: steenuil).
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: roek, gierzwaluw en huismus).

3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar (voorbeeld: ooievaar, kerkuil en slechtvalk).
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen (voorbeeld: buizerd en ransuil).

Bijlage XIII Geraadpleegde literatuur

- Bureau Waardenburg; 2013. Sperwer en boomvalk in Kennis Kwartier Noord te Amsterdam . Mogelijke effecten van ontwikkelingen passend binnen het ontwerp bestemmingsplan
- Dienst Regelingen; 2009. Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijke ingrepen Flora- en faunawet; Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.
- Dienst Regelingen; 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten ontheffing Flora- en faunawet ruimtelijke ingreep; Dienst Regelingen; Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit.
- Meurs, F.A. van, 2015. Aanvullend onderzoek vleermuizen. Plangebied: Zuidas en Zuidasdok, Amsterdam. Kenmerk ER20151123v01. Ecoresult, Dordrecht.
- Meurs, F.A. van, 2016. Mitigatieplan vleermuizen; In het kader van de Flora- en faunawet. Plangebied: Zuidas en Zuidasdok, Amsterdam. Rapportkenmerk ER20160411v03. Ecoresult, Dordrecht.
- JBZ; 2016. Projectplan bij de ontheffingsaanvraag artikel 75 van de Flora- en faunawet project Zuidasdok pp 24-po8
- Kuiper, M.; 2013. Onderzoek beschermde flora en fauna Zuidas; Fase 1 functievrij maken; Aanvullend onderzoek: vliegroutes vleermuizen.
- Provincie Noord-Holland, 2017. Wezel, Hermelijn en Bunzing beschermd in Noord-Holland; Handreiking.
- Bouwens, S. VZZ. Handreiking kleine marsters in relatie tot bescherming; 2017.
- CEDR, 2013. Richtlijnen voor het mitigeren van effecten van wegen op vleermuizen; Fumbling in the dark – effectiveness of bat mitigation measures on roads.
- Breur, T .D., 2017. Ecologisch werkprotocol; Vleermuizen, grondgebonden zoogdieren, amfibieën, vissen en vogels. In het kader van de Wet natuurbescherming, Ecoresult, Dordrecht.
- Van der Vliet F., D. Emond; 2018. Notitie Kleine marterachtigen Beatrixpark, Amsterdam. Bureau Waardenburg B.V.
- Van Heukelum M.J.D.; 2018. Wildspotter in de provincie Noord-Holland; Faunapassagemonitoring najaar 2016 & voorjaar 2017. Arcadis
- Vlinderstichting. Vliegthart A.2017. Waar zit de iepenpage in Amsterdam? Verspreidingsonderzoek iepenpage in 2017